

SISÄLLYS

PERUSTELUT	2
1 Säännökohtaiset perustelut.....	2

PERUSTELUT

1 Säännöskohtaiset perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotettavassa laissa säädettäisiin perustettavasta valtion talousarvion ulkopuolisesta ympäristövahinkorahastosta. Rahastosta maksettaisiin korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta toissijaisissa vastuutilanteissa. Toissijaisissa vastuutilanteissa korvausta vahingosta taikka torjunta- ja ennallistamiskustannuksista ei saataisi perittyä varsinaiselta vastuutaholta esimerkiksi maksukyvyttömyyden vuoksi tai siksi, että tätä ei saataisi selvitettyä. Ympäristövahinkorahasto olisi viimesijainen korvausten maksaja. Ehdotettavalla lailla ei perustettaisi toiminnanharjoittajille tai viranomaisille uusia toimimisvelvollisuuksia. Rahaston toiminta osaltaan turvaisi ympäristön hyvää tilaa ja ympäristöperusoikeuden toteutumista.

Rahaston soveltamisala kattaisi pääosin nykyisten öljysuojarahaston ja pakollisen ympäristövahinkovakuutuksen soveltamisalaan kuuluvat tilanteet. Lisäksi rahastosta, toisin kuin nykyisestä ympäristövahinkovakuutuksesta, maksettaisiin korvauksia eräistä kuljetuksista aiheutuvista ympäristövahingoista. Kuljetuksissa aiheutuvat öljyvahingot korvataan nykyisestä öljysuojarahastosta.

Rahastosta korvattaisiin myös nykyistä ympäristövahinkovakuutusta laajemmin viranomaiselle aiheutuvia torjunta- ja ennallistamiskustannuksia. Korvauksia maksettaisiin ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi tehtävistä välttämättömistä toimista, kun ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta aiheutuisi tai uhkaisi aiheutua vakavaa vaaraa tai vakavaa haittaa terveydelle tai ympäristölle. Öljyvahinkojen torjuntakustannusten lisäksi rahastosta korvattaisiin myös aluskemikaalivahinkojen torjuntakustannuksia viranomaisille.

Ympäristövahinkorahasto olisi aiempia erillisiä järjestelmiä yhtenäisempi ja soveltamisalaltaan kattavampi.

Ympäristövahinkorahastoon perustuva korvausjärjestelmä ei vaikuttaisi ympäristövahingon aiheuttajan, ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajan tai muun laissa säädetyn vastuutahon ensisijaiseen velvollisuuteen vastata aiheuttamansa vahingon kustannuksista ja toiminnasta johtuvista haitallisista vaikutuksista ympäristölainsäädännön lähtökohtana olevan aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Aiheuttamisperiaatteeseen perustuu sekä toimintavelvoite että kustannusvastuu. Ensisijainen vastuu ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta ja sen seurauksista määräytyy voimassa olevien, erityisesti ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittamiseen liittyvän julkisoikeudellisen vastuun ja yksityisoikeudellisen vahingonkorvausvastuun perustavien säännösten sekä niiden tulkintaa täsmentävän oikeuskäytännön mukaan.

Ehdotettavassa laissa säädettäisiin ympäristövahinkorahastosta ja rahaston toiminnasta, ympäristövahinkomaksusta ja rahaston muista varoista sekä rahastosta maksettavista korvauksista ja avustuksista.

Korvausten maksamiseen tarkoitettut rahaston varat kerättäisiin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajilta vuosittaisilla tai kertaluonteisilla ympäristövahinkomaksuilla. Lisäksi rahastosta voitaisiin myöntää harkinnanvaraisia avustuksia tämän lain 22 §:ssä tarkoitettuihin ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin. Avustuksiin käytettäisiin erillistä valtion talousarviosta tähän tarkoitukseen siirrettävää määrärahaa.

2 §. Soveltamisalan rajaus. Pykälän 1 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi valtion virastojen tai laitosten taikka valtion liikelaitosten harjoittamaan toimintaan eikä kuntien tai kuntayhtymien taikka kunnallisten liikelaitosten harjoittamaan toimintaan. Valtion ja kunnan toimijoiden aiheuttamasta vahingosta sekä torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaava taho on aina maksukykyinen, eikä jää tuntemattomaksi. Tarvetta säättää ympäristövahinkorahastosta maksettavista korvauksista ei näiltä osin ole, vaikka myös valtion ja kunnan toimijat harjoittavat ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa. Soveltamisalan rajausta tarkoittaisi myös sitä, että pykälässä tarkoitettujen toimijain ei olisi velvollisia maksamaan vuosittaista tai kertaluonteista maksua ympäristövahinkorahastoon. Valtion ja kunnan toimijat eivät ole velvollisia maksamaan myöskään nykyisen ympäristövahinkovakuutuslain mukaisia vakuutusmaksuja. Vakuuttamisvelvollisuus koskee yksityisoikeudellisia yhteisöjä.

Pykälän 1 momentin mukaan torjunnasta ja ennallistamisesta vastaavalla viranomaisella taikka torjuntaan ja ennallistamiseen osallistuneella tai siihen virka-apua antaneella viranomaisella olisi oikeus korvaukseen ympäristövahinkorahastosta sille aiheutuneista torjunta- ja ennallistamiskustannuksista. Rahastosta maksettaisiin korvaus esimerkiksi pelastuslaitoksille tai Rajavartiolaitokselle öljyvahingon torjuntakustannuksista tai kunnalle öljyvahingon jälkitorjuntakustannuksista toissijaisissa vastuutilanteissa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle maksettaisiin korvaus välttämättömistä toimista ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi. Myös kaikille muille yksittäisessä tilanteessa torjuntaan ja ennallistamiseen osallistuneille tai siihen virka-apua antaneille viranomaisille, kuten Puolustusvoimille, maksettaisiin korvaus torjunta- ja ennallistamiskustannuksista.

Julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan tasapuolisten toimintaedellytysten varmistamiseksi lain soveltamisalasta ei rajattaisi pois valtion ja kuntien omistamia yhtiöitä. Kilpailuneutraliteettiperiaatteen mukaisesti nämä yhtiöt olisivat velvollisia maksamaan vuosittaista tai kertaluonteista maksua ympäristövahinkorahastoon samoin perustein kuin yksityisten omistamat yhtiöt. Maksuvelvollisuuden piiriin kuuluisivat näin ollen esimerkiksi kunnan omistuksessa olevat osakeyhtiömuotoiset vesi- ja jätelaitokset. Nämä laitokset olisivat maksuvelvollisuuden piirissä myös silloin, kun ne hoitaisivat kunnalle lailla säädettyjä tehtäviä ja kun niiden toimintaa kilpailuilla markkinoilla olisi rajoitettu lainsäädännöllä. Kunta voi yhtiöittää vapaaehtoisesti myös muilla kuin kilpailuilla markkinoilla toimivia palvelujaan. Ympäristövahinkomaksu olisi vero, jota koskevaa maksuvelvollisuutta ei voida rajata riittävän yksiselitteisesti ja toimijoiden yhdenvertaisen kohtelun turvaavalla tavalla yhtiöitetyn toiminnan luonteen ja tarkoituksen perusteella.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston (The International Oil Pollution Compensation Funds, lyhennettynä IOPC-Funds) perustamista koskevan vuoden 1971 kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 80/1980) muuttamisesta tehdyn vuoden 1992 pöytäkirjan (SopS 42/1996) sekä kyseisen vuoden 1992 kansainväliseen yleissopimukseen liittyvän vuoden 2003 pöytäkirjan (SopS 21/2005) soveltamisalaan kuuluviin vahinkoihin. Niissä on kyse merkittävän suurista vahingoista poikkeuksellisissa tilanteissa, joihin ei ole perusteltua varautua kansainvälisiä rahastojärjestelmiä täydentävästi kansallisella ympäristövahinkorahastolla. Vastaava rajausta tehdään, kun vastuusta ja vahingonkorvauksesta vaarallisten ja haitallisten aineiden merikuljetuksen yhteydessä vuonna 1996 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen vuoden 2010 pöytäkirja (Protocol of 2010 to the International Convention on Liability and Compensation for Damage in Connection with the Carriage of Hazardous and Noxious Substances by Sea, 1996, lyhennettynä HNS-sopimus), tulee Suomen osalta voimaan. Sopimuksen ennakoituaan tulevan voimaan mahdollisesti vuonna 2024. Merilain 11 luku tulee voimaan Suomen ratifioitessa HNS-sopimuksen,

jonka arvioidaan tapahtuvan samaan aikaan tai sen jälkeen, kun merkittävät kemikaalikuljetusten vastaanottajat Alankomaat, Saksa ja Belgia ratifioivat sopimuksen. Sopimuksen ovat tällä hetkellä ratifioineet Kanada, Tanska, Norja, Etelä-Afrikka ja Turkki.

3 §. Ympäristövahinkorahaston hallinto. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ympäristöministeriön ja ympäristövahinkorahaston välisestä suhteesta. Rahasto toimisi ministeriön alaisuudessa. Ministeriö voisi antaa yleisiä määräyksiä rahaston hallinnon järjestämisestä ja talouden hoidosta. Rahastolla ei esimerkiksi tarvitsisi olla omaa taloussääntöä taikka sisäisen tarkastuksen toimintaa, vaan ne voitaisiin hoitaa osana ympäristöministeriön toimintoja. Jotta ministeriöllä olisi oikea kuva rahaston tilanteesta ja toiminnasta, olisi sillä oikeus saada rahastolta kaikki tarvitsemansa tiedot ja selvitykset.

Valtiontalouden tarkastusviraston mukaan valtion talousarvion ulkopuolisille rahastoille tai niitä hoitaville organisaatioille olisi asetettava selkeät ja mitattavissa olevat tulostavoitteet (184/2009 Valtion talousarvion ulkopuolisten rahastojen ohjaus ja hallinto). Ohjaavan ministeriön olisi solmittava tulossopimus rahastojen tai niitä hoitavien organisaatioiden kanssa. Tästä säädettäisiin pykälän 2 momentissa. Ympäristövahinkorahaston hallitus tekisi ympäristöministeriölle esityksen rahaston tulostavoitteiksi, jotka ministeriö vahvistaisi. Tulostavoitteet kirjattaisiin rahaston ja ympäristöministeriön välisen tulossopimuksen muotoon. Tavoitteet voisivat koskea esimerkiksi hakemusten käsittelyaikoja, rahastosta myönnettävien avustusten kohdentamista ja hallintomenojen suhteellista osuutta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto katsoi tuloksellisuustarkastuskertomuksessaan, että rahastojen organisointia ja hallintoa pitäisi yhtenäistää. Kertomuksessa kiinnitettiin myös huomiota siihen, että rahastoille ei yleensä ollut asetettu tulostavoitteita. Rahastojen ohjaamattomuutta pidettiin riskinä sikäli, että rahastoissa olevat varat saattavat jäädä talousarviovaroja vähemmälle huomiolle eikä rahastojen varojen käyttöä välttämättä valvota tuloksellisuuden kannalta yhtä tehokkaasti kuin talousarviovaroja. Samat painotukset tulevat esille myös valtiovarainministeriön suosituksessa 15.3.2019, Valtionhallinnon organisaatiomuodon valinta, ulkopuoliset rahastot, itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset ja säätiöt (VM/2174/00.00.01/2018). Ympäristövahinkorahaston organisointia ja hallintoa suunniteltaessa on otettu huomioon VTV:n kertomuksessa ja valtiovarainministeriön suosituksessa esiin nostetut huolet ja pyritty säännöshdotuksissa tasapainoon hallinnon lisäämisen ja toisaalta tehokkaan toiminnan välillä.

Öljysuojarahastosta annetussa laissa ei säädetä rahaston ja ympäristöministeriön välisestä suhteesta tarkemmin. Rahastolla ei ole ollut ministeriön kanssa tulossopimusta eikä toisaalta ministeriön ohjaustoimivallan rajoja ole erikseen määritelty. Viimeaikaisessa lainsäädännössä (palo-suojelurahastolaki 306/2003, muutettu 1355/2018; ydinenergialaki 990/1987, muutettu 269/2021) säädetään Valtiontalouden tarkastusviraston ohjeita seuraten tarkemmin valtion talousarvion ulkopuolisen rahaston ja sitä hoitavan ja valvovan ministeriön välisestä suhteesta. Ministeriöllä katsotaan olevan oikeus rahaston talouden ja toiminnan yleiseen ohjaamiseen ja tarvitsemiensa tietojen ja selvitysten saamiseen. Valtion rahastojen hallinnon yhdenmukaisuuden toive puoltaa myös vastaavia ratkaisuja ympäristövahinkorahastossa.

Pykälän 3 momentin mukaan ympäristövahinkorahastossa ylintä päätösvaltaa käyttäisi rahaston hallitus. Rahaston hallituksesta ja sihteeristöstä säädettäisiin tarkemmin ehdotetun lain 27 §:ssä.

4 §. Ympäristövahinkorahaston varat. Ympäristövahinkorahaston varat muodostuisivat rahastoon tuloutettavista ympäristövahinkomaksuista. Ympäristövahinkomaksu olisi valtiosääntöoikeudellisesti vero. Verovelvollisuudesta ja veron suuruuden perusteista sekä verovelvollisen oi-

keusturvasta on säädettävä laintasoisin säännöksin. Ympäristövahinkomaksua koskevasta maksuvelvollisuudesta ja maksun suuruuden perusteista säädettäisiin lain 2 luvussa. Maksuvelvollisen oikeusturvasta säädettäisiin 5 luvussa.

Ehdotettavan lain 22 §:n mukaiseen ympäristövahinkojen torjunnan hankintojen avustamiseen tarvittavat varat siirrettäisiin ympäristövahinkorahastoon valtion talousarviosta. Näitä varoja ei käytettäisi rahastosta maksettaviin korvauksiin. Toisaalta ympäristövahinkomaksuina kerättäviä varoja ei käytettäisi ympäristövahinkojen torjunnan 22 §:n mukaisiin hankintoihin tarkoitettuihin avustuksiin.

Ympäristövahinkorahaston varat muodostuisivat lisäksi edellisiltä tilikausilta kertyneistä ylijäämistä sekä rahastosta maksettujen korvausten palautuksista niihin liittyvine korko- ja muine erineen.

5 §. Varojen siirto valtion talousarviosta eräissä tilanteissa. Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta siirtää varoja valtion talousarviosta ympäristövahinkorahastoon tilanteissa, joissa rahaston ympäristövahinkomaksuna kerätyt varat eivät riittäisi korvausten suorittamiseen. Valtion talousarviosta tehtävällä siirrolla voitaisiin varmistaa, että korvauksen maksaminen ei riippuisi siitä, mikä rahaston maksukyky kullakin hetkellä olisi. Rahaston maksukyky voisi vaihdella voimakkaastikin menojen ennakoimattomuuden vuoksi.

Varojen siirto valtion talousarviosta olisi poikkeuksellinen ja väliaikainen, rahaston maksu-
kyvyn turvaava toimi. Yleisenä lähtökohtana kaikissa tilanteissa olisi se, että valtion taloudellinen väliintulo ympäristövahinkotilanteissa pyrittäisiin välttämään, eikä valtion talousarviosta katettaisi menoja, jotka olisi tarkoitus kattaa rahaston varoilla. Valtiolta saadut varat tuloutettaisiin ympäristövahinkorahastosta takaisin valtion talousarvioon, kun ympäristövahinkomaksuista rahastoon olisi kertynyt riittävästi varoja. Varojen tulouttaminen voisi tapahtua myös erissä useamman vuoden aikana rahaston toiminta- ja maksu-
kyvyn turvaamiseksi. Pykälä ei estäisi suurten, esimerkiksi rahaston maksaman enimmäiskorvauksen ylittävien ympäristövahinkojen torjuntakustannusten rahoittamista valtion talousarviosta.

Varojen siirto valtion talousarviosta edellyttäisi sitä, että ympäristövahinkorahastosta maksettavasta korvauksesta tehtävä päätös olisi lopullinen. Siirtoa valtion talousarviosta ei näin ollen voitaisi tehdä esimerkiksi silloin, kun kyse olisi ehdotettavan lain 22 §:ssä tarkoitettua viranomaiselle myönnetyn ennakkokorvauksen maksamisesta. Ennakkokorvaustilanteissa lopullinen korvaus ympäristövahinkorahastosta myönnettäisiin vasta sen jälkeen, kun viranomaisella olisi esittänyt selvityksen aiheutuneista lopullisista kustannuksista.

Päätös varojen siirrosta valtion talousarviosta ympäristövahinkorahastoon tehtäisiin talousarviomenettelyssä. Ympäristövahinkorahaston hallitus tekisi esityksen varojen siirrosta ympäristöministeriölle, kun se olisi tarpeellista rahaston maksuvalmiuden perusteella. Varojen siirrosta ympäristövahinkorahastoon päättäisi eduskunta.

Valtion talousarviosta tehtävän siirron tarpeellisuuden arvioinnissa otettaisiin huomioon esimerkiksi korvausten saajien lukumäärä ja korvausten kokonaissumma. Siirron tarpeellisuutta arvioitaisiin kokonaisuutena ottaen huomioon, miten rahaston maksu-
kyvyn odotetaan kehittyvän. Esimerkiksi jos rahastoon olisi lähitulevaisuudessa tuloutumassa ympäristövahinkomaksuina kertyviä varoja, joista korvaukset voitaisiin maksaa, perusteita siirron esittämiselle ei olisi, jos korvauksensaajan tai –saajien kannalta viivästys korvauksen suorittamisessa ei olisi kohtuuton.

Pykälän 3 momentin mukaan ympäristövahinkorahaston hallituksen olisi viipymättä ilmoitettava ympäristöministeriölle, kun rahastoon olisi kertynyt riittävästi varoja siirrettyjen varojen tulouttamiseksi takaisin valtion talousarvioon. Ympäristöministeriö huolehtisi varojen tulouttamisesta valtion talousarvioon tämän pykälän mukaisesti.

2 luku. Ympäristövahinkomaksu

Ympäristövahinkomaksuvelvollisen toiminnan määrittelyn lähtökohdat

Velvollisuus maksaa ympäristövahinkomaksua perustuisi ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittamiseen. Maksuvelvolliset toiminnot täsmennettäisiin lain liitteissä 1 ja 2. Liitteissä 1 ja 2 tarkoitetun toiminnan harjoittaminen olisi aina ympäristönsuojelulain mukaan lupa-, ilmoitus- tai rekisteröintivelvollista toimintaa. Jos toimintaa harjoitettaisiin Ahvenanmaalla, toimintaa koskevasta lupa- tai muusta hyväksymismenettelystä säädettäisiin Ahvenanmaan maakuntalaeissa.

Ympäristövahinkomaksuvelvollisuus olisi joko vuosittainen (ehdotettavan lain 6 §) tai kertaluonteinen (ehdotettavan lain 7 §). Jos toiminnanharjoittajalla olisi samalla toiminta-alueella useita eri ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavia toimintoja, olisi vuosittaista tai kertaluonteista ympäristövahinkomaksua suoritettava jokaisesta toiminnasta erikseen.

Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan määritelmä ehdotettavassa laissa (6 §:n 2 momentti) vastaisi tämän käsitteen määritelmää ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa.

Ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalla toiminnalla tarkoitetaan laitoksen perustamista tai käyttämistä sekä siihen teknisesti ja toiminnallisesti kiinteästi liittyvää toimintaa taikka alueen käyttämistä tai toiminnan järjestämistä siten, että siitä saattaa aiheutua ympäristön pilaantumista. Maininta laitokseen teknisesti ja toiminnallisesti kiinteästi liittyvästä toiminnasta lisättiin säännökseen vuonna 2005 voimaantulleen lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä (252/2005, HE 227/2004). Tavoitteena oli selvittää tulkintaa siitä, mitä niin sanotulla laitospolisella toiminnalla käsitetään ja mistä toiminnan eri osista luvassa voidaan antaa määräyksiä.

Laitospolisen toiminnan määritelmän täsmentäminen oli tarpeen myös, jotta säännös vastaisi ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämiseksi annetun niin sanotun IPPC-direktiivin (96/61/EY, nytemmin IED-direktiivi 2010/75/EU, teollisuuspäästädirektiivi) mukaista laitoksen määritelmää. Teollisuuspäästädirektiivin 3 artiklan 3 kohdan mukaan laitoksella tarkoitetaan kiinteää teknistä kokonaisuutta, jossa suoritetaan yhtä tai useampaa liitteessä I (laitosluettelo) tai liitteessä VII olevassa osassa I (organisia liuottimia käyttävät laitokset ja toiminnot) mainittua toimintaa sekä mitä tahansa niihin suoranaisesti liittyvää samassa paikassa tapahtuvaa toimintaa, joka on teknisesti sidoksissa mainituissa liitteissä lueteltuun toimintaan ja joka mahdollisesti vaikuttaa päästöihin ja pilaantumiseen.

Ympäristönsuojelulakia koskevan hallituksen esityksen (HE 227/2004) perusteluiden mukaan laitospolinen toiminta voi käsittää luvanvaraisen toiminnan lisäksi siihen kuuluvia osia, jotka liittyvät suoraan luvanvaraiseen toimintaan myös olematta itsenäisesti luvanvaraisia. Ympäristönsuojelulain mukaan laitokseen luetaan kuuluvaksi siihen kiinteästi liittyvät toiminnot. Jos samalla laitosalueella on useampia saman toiminnan yksiköitä, niiden kapasiteetit lasketaan yhteen määrittäessä luvanvaraisuuden perustetta. Laitokseen teknillisesti ja toiminnallisesti kiinteästi liittyviä toimintoja ovat lain perusteluiden mukaan esimerkiksi energiantuotantoyksiköt, polttoaineiden jakelupisteet, varastot ja lastaustoiminnot. Toiminnan tarkastelu ei siis rajoitu

pelkästään luvanvaraisen toiminnan määritelmän mukaiseen päätoimintaan, vaan myös erilaisiin osa- ja aputoimintoihin. Osa- ja aputoiminnoilta edellytetään kuitenkin kohtuullista läheisyyttä päätoiminnan kanssa. Esimerkiksi useiden kilometrien päässä oleva tukkien lastausalue ei ole osa sahan toimintaa eikä etäällä oleva viljankuivaamo ole osa eläinsuojan toimintaa.

Laitosmaisen toiminnan määritelmää on tulkittu myös hallinto- ja oikeuskäytännössä. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisukäytännössä on todettu, että teknistä ja toiminnallista yhteyttä ei ole, jos kumpikaan toiminnoista ei ole toiseen toimintaan kiinteästi liittyvä osatoiminto, vaan kumpaakin toimintaa voitaisiin harjoittaa kiinteistöllä myös itsenäisesti ja toiminnoista aiheutuvat päästöt eivät ole riippuvaisia toisesta toiminnasta siten, että toinen toiminta vaikuttaisi toisen toiminnan päästöihin tai toisesta toiminnasta aiheutuvaan ympäristön pilaantumiseen. Säännöstä ei ole tarkoitettu lähtökohtaisesti sovellettavaksi siten, että sen perusteella yhdeksi luvanvaraiseksi toiminnaksi määriteltäisiin useita erikseen luvanvaraisia toimintoja. Tällaisesta tilanteesta, luvan hakemisesta samalla toiminta-alueella sijaitseville toiminnoille, säädetään ympäristönsuojelulain 41 §:ssä (KHO 2021:58).

Maksuvelvollisuuden laajuus suhteessa nykyiseen ympäristövahinkovakuutusjärjestelmään

Ympäristövahinkovakuutuslain voimaantullessa vakuuttamisvelvollisuus perustui pääosin vain ympäristölupavelvollisuuteen, sillä muihin toimijoihin liittyi hallinnollisia vaikeuksia rekisterin puuttumisen vuoksi. Eduskunta on kuitenkin vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi ympäristövahinkovakuutuksesta ja laiksi vakuutussopimuslain 1 §:n muuttamisesta (EV 155/1997 vp - HE 82/1997 vp) edellyttänyt hallituksen huolehtivan siitä, että ympäristövahinkovakuutuslakia koskevassa asetuksessa vakuuttamisvelvollisuus kytketään ympäristölupajärjestelmään vaiheittain niin, että vakuuttamisvelvollisuus on voimassa tarkoitettussa laajuudessaan ympäristönsuojelulain voimaantullessa. Ympäristövaliokunnan mietinnössä (YmV 11/1997 vp - HE 82/1997) koskien kyseistä hallituksen esitystä on todettu, että ympäristönsuojelulain voimaan tultua ja luparekisterin täydennyttyä vakuuttamisvelvollisuus voidaan säätää lain tarkoituksen kannalta järkevään laajuuteen. Tuolloin voidaan täsmentää myös ympäristövahinkovakuutuslain 2 §:ä, jotta lupavelvollisuudesta ja vakuuttamisvelvollisuudesta säädettäisiin lakitasolla yhtenäisesti.

Ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden laajentamisen vakuutusvelvollisuuden ulkopuolella oleviin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttaviin toimintoihin, jotka nykyään ovat osittain kunnan toimivallassa olevia luvanvaraisia toimintoja kuten myös rekisteröinti- tai ilmoitusvelvollisia toimintoja ympäristönsuojelulain mukaan, voidaan katsoa heijastavan ympäristövaliokunnan ja eduskunnan tahtotilaa, sillä myös näistä toiminnoista voi aiheutua vahinkoa ympäristölle.

6 §. Vuosittainen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan toimintaan liittyvästä toiminnanharjoittajan velvollisuudesta suorittaa vuosittaista ympäristövahinkomaksua. Maksuvelvollisuuden perustavat toiminnot täsmennettäisiin lain liitteessä 1. Toiminnot jaettaisiin toimialoittain viiteen liitteessä määriteltyyn maksuluokkaan.

Ympäristövahinkorahastosta korvattavien toissijaisten vastuutilanteiden kustannuksia aiheuttavia toimialoja ja toimintoja on vaikea ennakoida tarkkaan etukäteen. Tiettyjen toimintojen korostunut ympäristövahinkojen ilmenemisen vaara toissijaisissa vastuutilanteissa voidaan kuitenkin tunnistaa. Kaivostoiminta ja vaarallista jätettä tai vaarallista kemikaalia käsittävät toiminnot sisältävät toissijaisen vastuun kannalta erityisen oleellisia riskitekijöitä, mikä huomioitaisiin maksuluokkien määrittelyssä.

Toimintaa koskeva maksuluokka määrittäisi vuosittaisen ympäristövahinkomaksun suuruuden. Maksun suuruus olisi 30 000 euroa maksuluokassa 1, 15 000 euroa maksuluokassa 2, 6000 euroa maksuluokassa 3, 1200 euroa maksuluokassa 4 ja 200 euroa maksuluokassa 5.

Kaivostoiminta

Kaivostoiminnan maksuluokka määräytyisi sen perusteella, kuuluuko kaivokseen kaivannaisjätteen jätealue ja millainen se on. Kaivannaisjätteen ja kaivannaisjätteen jätealueiden luokitteluperusteista säädetään kaivannaisjätteistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (190/2013). Luokittelu pysyväksi jätteeksi tehdään kaivannaisjäteasetuksen liitteen 1 ja luokittelu suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavaksi kaivannaisjätteen jätealueeksi asetuksen liitteen 2 mukaisesti.

Kaivannaisjätteen jätealue määrittäisi toiminnan maksuluokan myös silloin, kun kyseessä olisi kaivoksesta erillään sijaitseva rikastamo tai muu toiminta, jonka yhteydessä olisi kaivannaisjätteen jätealue. Ratkaisun tarkoituksena on kohdella kaivostoimintaa yhdenmukaisesti suhteessa muihin toimintoihin, joissa muodostuu vaarallisia jätteitä.

Riskiltään erilaiset kaivannaisjätteen jätealueet olisi liitteessä 1 jaettu neljään eri maksuluokkaan (maksuluokkiin 1-4). Jos kaivoksella olisi useita erilaisia kaivannaisjätteen jätealueita, kaivostoiminnan maksuluokka määräytyisi sen kaivannaisjätteen jätealueen perusteella, joka sijoittuisi korkeimpaan maksuluokkaan. Jos kaivoksella ei ole lainkaan kaivannaisjätteen jätealuetta, se kuuluisi maksuluokkaan 5.

Jätteiden ammattimainen tai laitosmainen käsittely

Jätteen ammattimainen tai laitosmainen käsittely olisi vuosittaista ympäristövahinkomaksuvelvollista toimintaa liitteessä 1 täsmennetyn maksuluokkajaottelun mukaisesti.

Maksuluokkaan 1 sijoittuisi sellainen kaivostoimintaan tai rikastamoon kuuluva kaatopaikka, jonka toiminnassa käsitellään tai varastoidaan ammattimaisesti tai laitosmaisesti vaarallisia jätteitä ja johon tuodaan enemmän kuin 10 tonnia jätettä vuorokaudessa tai jonka kokonaiskapasiteetti on enemmän kuin 25 000 tonnia (lukuun ottamatta pysyvän jätteen kaatopaikkaa). Muu liitteessä 1 täsmennetty merkittävän kokoluokan kaatopaikkatoiminta kuuluisi maksuluokkaan 2, kun toiminnassa käsitellään tai varastoidaan vaarallisia jätteitä. Maksuluokkaan 3 sijoittuisi liitteessä 1 luetellun mukaisesti esimerkiksi biologista tai fysikaalis-kemiallista käsittelyä sisältävä vaarallisten jätteiden käsittely, kun sen kapasiteetti ylittää 10 tonnia vuorokaudessa. Muu vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden piiriin kuuluva jätteen ammattimainen tai laitosmainen käsittely kuuluisi maksuluokkiin 4 ja 5 liitteessä 1 tarkemmin eritellyllä tavalla.

Toimialakohtaisessa tarkastelussa jätteen käsittely olisi suurin vuosittaisen ympäristövahinkomaksun maksaja. Yksi tähän johtava tekijä olisi se, että maksua maksettaisiin erikseen jokaisesta ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta eli maksua kertyisi maksettavaksi toiminnanharjoittajan jokaisesta selvästi erillisestä toimipisteestä. Toiminnan harjoittaminen hajautetusti eri toimipisteissä on jätteenkäsittelytoiminnalle ominaista. Jätteenkäsittelyn järjestämistä lähellä jätteen syntypaikkaa voidaan pitää muun muassa kiertotalouden edistämisen kannalta perusteltuna, mutta toiminnan sijoittuminen hajautetusti eri toimipisteisiin voi myös lisätä ympäristövahinkojen ilmenemisen riskiä. Toimialaan kohdistuvaa maksutaakkaa nostaisi myös toiminnanharjoittajien suuri lukumäärä.

Nykyinen ympäristövahinkovakuutuslain mukainen vakuuttamisvelvollisuus ei koske toimintaa, jonka tarkoituksena on ainoastaan jätteen hyödyntäminen ja toiminta ei muusta syystä ole

vakuuttamisvelvollista. Ehdotettavassa laissa ei säädettäisi vastaavaa poikkeusta, vaan liitteessä 1 täsmennetty jätteen hyödyntäminen olisi ympäristövahinkomaksuvelvollista toimintaa yhdenvertaisesti muun ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan tapaan.

Jätteen käsittelyyn kohdistuvaa maksutaakkaa ei voida pitää kokonaisuutena arvioituna kohtuuttomana toimialalla harjoitettavaan toimintaan liittyvät ympäristöriskit huomioon ottaen. Tämä ja vaatimus yhdenvertaisuudesta ympäristövahinkomaksun perusteiden määrittämisessä edellyttävät, että jätteen käsittelytoimintaan kohdistuisi velvollisuus maksaa ympäristövahinkomaksua samoin perustein kuin muihinkin maksun piirissä oleviin toimintoihin liitteen 1 maksuluokkajaottelun mukaisesti. Verona kannettavan ympäristövahinkomaksun määrittely on myös oltava riittävän yksielitteinen, eikä siinä voitaisi huomioida vaihtelevia yritys- tai toimialakohdaisia tekijöitä, kuten yksittäisen yrityksen maksukyvyttömyysriskiä tai toiminnan järjestämistavasta johtuvaa maksujen kertautumista.

Jätevakuuden asettamisvelvollisuudella ei voitaisi korvata velvollisuutta maksaa ympäristövahinkomaksua, koska vakuusjärjestelmällä ja toissijaisella vastuujärjestelmällä on eri tarkoitus ja käyttökohde.

Teollisuuspäästödirektiivin (2010/75/EU) soveltamisalaan kuuluvat laitokset

Teollisuuspäästödirektiivin (2010/75/EU) soveltamisalaan kuuluvat laitokset kuuluisivat pääsääntöisesti maksuluokkaan 4, jos kyse ei olisi maksuluokkiin 1, 2 tai 3 kuuluvasta malmien tai mineraalien kaivamisesta taikka jätteiden ammattimaisesta tai laitosmaisesta käsittelystä. Maksuluokkaan kuuluisi esimerkiksi metsäteollisuuden, metalliteollisuuden, energiatuotannon ja kemianteollisuuden toimintoja.

Eläinsuojatoimintaan kohdistuvaa maksutaakkaa on pyritty rajoittamaan sijoittamalla direktiivikokoluokan eläinsuojat muista direktiivilaitoksista poiketen maksuluokkaan 5. Vuosimaksun piirissä olisi liitteessä 1 täsmennetyt suuret nautatilat taikka eläinyksikkökertoimilla laskettuna muut kokonaiseläinyksikkömäärältään vastaavan suuruiset eläinsuojat, joiden ympäristövaikutukset ovat samaa suuruusluokkaa kuin direktiivilaitostason siipikarjakasvattamoissa ja sika-loissa. Maatalouden rakennemuutoksen myötä pieniä tiloja lopettaa toimintaansa ja toiminta keskittyy aiempaa isompiin yksiköihin. Yksiköiden kasvaessa myös polttonesteiden ja muiden kemikaalien käyttö tiloilla kasvaa, mikä voi lisätä toimintaan liittyvää ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Maksuluokkaan 5 kuuluvia eläinsuojia olisi yhteensä arviolta noin 450. Näiden eläinsuojien sijoittaminen ylempään maksuluokkaan nostaisi toimialaan toissijaisesta vastuujärjestelmästä johtuvia kustannuksia, mikä ei olisi pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjauksen ”lainsäädännöllisin toimin ei aiheuteta lisäkustannuksia ilman kompensatiota maatalousyrittäjille” mukaista.

Osa vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden piiriin kuuluvista eläinsuojista ei ole vakuuttamisvelvollista toimintaa nykyisessä ympäristövahinkovakuutusjärjestelmässä, koska vakuuttamisvelvollisuus koskee vain yksityisoikeudellisia yhteisöjä. Vuonna 2020 ympäristöministeriössä tehdyn karkean arvion mukaan noin 70 prosenttia ympäristönsuojelulain nojalla valtion ympäristölupaviranomaisen eli aluehallintoviraston toimivaltaan kuuluvista eläinsuojista harjoittaa toimintaa osakeyhtiönä, kommandiittiyhtiönä tai avoimena yhtiönä. Ympäristön pilaantumisen aiheutumisen riski ei kuitenkaan ole sidoksissa siihen, missä yhtiö- tai muussa muodossa toimintaa harjoitetaan. Ympäristövahinkorahastossa ei tästä syystä ole omaksuttu vastaavaa rajausperustetta kuin vakuutuksessa.

Muu vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden piiriin kuuluva toiminta

Muu kuin edellä kuvattu, liitteessä 1 täsmennetty vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden piiriin kuuluva toiminta sijoittuisi alimpaan maksuluokkaan 5. Maksuluokkaan 5 kuuluisi esimerkiksi pääsääntöisesti toiminta, joka ei kuuluisi teollisuuspäästödirektiivin soveltamisalaan, mutta jota koskevan lupahakemuksen ratkaisisi ympäristönsuojelulain nojalla valtion ympäristölupaviranomainen. [Täydentyy Ahvenanmaan osalta] Vuosittainen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus koskisi myös esimerkiksi liitteessä 1 tarkoitettua metallien tai muovien pintakäsittelytoimintaa, koska toimintaan liittyy vaarallisista kemikaaleista johtuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa. Pilaantumisen vaaraa aiheuttavat erityisesti metallien ja muovien pintakäsittelyssä käytettävät vaarallisia nestemäisiä kemikaaleja, kuten rikkihappoa, sisältävät käsittelyaltaat.

Öljysuojarahaston tehtävien yhdistäminen ympäristövahinkorahastoon edellyttää öljytuotteiden varastointia tai jakelua taikka voiteluaineiden valmistusta harjoittavien toimijoiden ympäristövahinkovakuutuslain mukaisen maksuvelvollisuutta koskevan rajoituksen poistamista. Öljypäästöistä aiheutuviin toissijaisiin vastuisiin varautumiseksi vuosittaista ympäristövahinkomaksua maksaisivat näin ollen myös nestemäisen polttoaineen jakeluasemat, joiden polttoainesäiliöiden kokonaistilavuus on vähintään 10 m³. Vuosittaista ympäristövahinkomaksua olisi maksettava myös esimerkiksi liitteessä 1 tarkoitettua polttonesteiden tai terveydelle tai ympäristölle vaarallisen nestemäisen kemikaalin varastoinnista.

Kuljetustoimialaan ei ehdotuksen mukaan kohdistuisi ympäristövahinkomaksua. Vahingon vaaraa ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavat öljyn ja muiden kemikaalien kuljetukset ja ammatti-liikenne liittyvät kuitenkin yleensä ympäristövahinkomaksuvelvolliseen yritystoimintaan. Vuosittaisen ympäristövahinkomaksun piirissä ovat myös liitteessä 1 täsmennetyt satamat ja lentoasemat sekä kemikaaliratapihat ja terminaalit, joissa siirretään terveydelle tai ympäristölle vaarallisia kemikaaleja kuljetusvälineestä toiseen tai varastoon taikka varastosta kuljetusvälineeseen, kun kyse ei ole kappaletavaran siirtämisestä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa yksi ja sama toiminta, kuten jätteiden käsittelyalue tai tuotantoprosessi, sijoittuisi useampaan kuin yhteen liitteessä 1 tarkoitettuun maksuluokkaan. Vuosittainen ympäristövahinkomaksu olisi suoritettava suurinta maksua vastaavan maksuluokan mukaisesti. Lähtökohtana maksuluokan määräytymisessä olisi siten se, että kullekin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavalle toiminnalle määräytyisi yksi maksuluokka.

7 §. Kertaluonteinen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan toimintaan liittyvästä toiminnanharjoittajan velvollisuudesta suorittaa kertaluonteinen ympäristövahinkomaksu. Maksuvelvollisuuden perustavat toiminnot täsmennettäisiin lain liitteessä 2. Kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun suuruus olisi 400 euroa.

Kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun maksuvelvollisuus olisi sellaisella toiminnanharjoittajalla, jonka harjoittamaan toimintaan liittyy ympäristön pilaantumisen vaaraa, mutta vähemmässä määrin kuin vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden piiriin kuuluvien toiminnanharjoittajien toiminnassa. Kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun myötä järjestelmän maksuvelvollisten piiri laajenisi nykyiseen ympäristövahinkovakuutukseen verrattuna.

Ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden yleisenä lähtökohtana olisi se, että lupa- tai muiden hyväksymismenettelyjen piiriin kuuluvaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan toimintaan liittyy aina joko vuosittainen tai kertaluonteinen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus. Ympäristövahinkomaksuvelvollisia eläinsuojia olisivat kuitenkin vain liitteessä 1 tarkoitettut

vuosittaisen maksun piiriin kuuluvat eläinsuojat. Muille edellä tarkoitetuissa lupa- tai muissa hyväksymismenettelyissä oleville eläinsuojille ei olisi säädetty velvollisuutta maksaa kertaluonteista ympäristövahinkomaksua. Eläinsuojatoimintaa koskeva maksuvelvollisuuden rajaus koskisi arviolta noin 3800 eläinsuojaa, jotka eivät myöskään ole nykyisen ympäristövahinkovakuutuksen piirissä. Jos toimintaan liittyisi kertaluonteinen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus, toimialalta kannettavien kertamaksujen yhteenlaskettu summa nousisi noin 1 520 000 euroon toiminnanharjoittajien suuren lukumäärän johdosta. Toimialakohtaisessa vertailussa toimiala olisi suurin kertamaksujen maksaja. Tämä ei olisi pääministeri Marinin hallitusohjelman kirjauksen ”lainsäädännöllisin toimin ei aiheuteta lisäkustannuksia ilman kompensatiota maatalousyrittäjille” mukaista.

Huomattava määrä liitteessä 2 täsmennetyistä kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun piiriin kuuluvasta toiminnasta olisi toimintaa, jota koskevan ympäristönsuojelulain mukaisen lupahakemuksen ratkaisee kunta. Lisäksi maksuvelvollisiin lukeutuisi ympäristönsuojelulain nojalla ilmoituksenvaraista ja rekisteröitävää toimintaa. [Täydentyä Ahvenanmaan osalta]

Kertaluonteinen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus koskisi myös kalankasvatus- tai kalanviljelylaitoksia sekä turvetuotantoa ja siihen liittyvää ojitusta, vaikka niitä koskevan ympäristönsuojelulain mukaisen lupahakemuksen ratkaisee valtion ympäristölupaviranomainen. [Täydentyä Ahvenanmaan osalta] Kalankasvatus- ja kalanviljelylaitosten toiminnasta sekä turvetuotannosta ja siihen liittyvästä ojituksesta aiheutuu jatkuvaa vesistön pilaantumista, mutta näiden toimintojen päättyessä myös pilaantumishaittojen aiheutuminen olennaisesti vähenee. Toimintoihin ei myöskään liity samanlaista äkillisten satunnaispäästöjen riskiä kuin kemikaalien käyttöön perustuvassa toiminnassa.

Ravinnepestöt ovat kalankasvatuksen merkittävin ympäristövaikutus Suomessa. Kalankasvatuksen ravinnepestöt kuormittavat vesistöjä ja voivat aiheuttaa paikallisia rehevöitymisongelmia. Ravinnepestöt ovat lähes kokonaisuudessaan peräisin kalan rehusta. Luonnonravintolammikkokasvatuksessa mahdollinen lammikoiden lannoitus ja lammikoiden tyhjentäminen voivat aiheuttaa lisäkuormitusta. Muita ympäristövaikutuksia aiheutuu tuotannon eri vaiheissa esimerkiksi kasvihuonekaasuista, verkkoaltaiden eliöiden kiinnittymisenestoaineista ja kylvetykskemikaaleista, kuten formaliinista. (Kalankasvatuksen ympäristönsuojeluohje. Ympäristöministeriön julkaisuja 2020:22, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162452/YM_2020_22.pdf?sequence=1&isAllowed=y.) Kalankasvatus- ja kalanviljelylaitosten toiminta on ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa, mutta koska toiminnan merkittävimmät ympäristövaikutukset liittyvät sellaiseen vesistökuormitukseen, josta ei arvioida aiheutuvan ympäristövahinkorahastosta korvattavia vahinkoja ja kustannuksia, toiminta olisi kertaluonteisen maksuvelvollisuuden piirissä.

Turvetuotanto ja siihen liittyvä ojitus kuuluisi kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun piiriin myös toimialan voimakkaan ja ennakoitua nopeamman rakennemuutoksen takia. Turvealan rakennemuutoksen taustalla on energiaturpeen kysynnän voimakas vähentyminen erityisesti päästöoikeuden hinnan aiempia ennusteita huomattavasti nopeamman nousun vaikutuksesta. Vuosittaista ympäristövahinkomaksuvelvollisuutta ei katsota tarkoituksenmukaiseksi kohdentaa yrittäjiin, joiden liiketoimintaedellytykset ovat merkittävästi heikentyneet ja joiden hallittua siirtymää uuteen yritystoimintaan sekä yrittäjien ja työntekijöiden uudelleentyöllistymistä ja -kouluttautumista pyritään tukemaan yhteiskunnallisilla toimin. Turvetuotanto ja siihen liittyvä ojitus olisi kuitenkin kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun piirissä, koska kyse on ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos toiminnasta olisi maksettava vuosittainen ympäristövahinkomaksu, samaa toimintaa koskevaa kertaluonteista ympäristövahinkomaksua ei päällekkäisenä

maksuna kannettaisi. Momentti soveltuisi tilanteissa, joissa toiminta olisi esimerkiksi useammalla kuin yhdellä perusteella ympäristönsuojelulain mukaan lupa-, ilmoitus- tai rekisteröintivelvollista toimintaa ja se pitäisi sisällään sekä vuosittaisen että kertaluonteisen maksun piiriin kuuluvaa toimintaa.

8 §. *Ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden alkaminen.* Uusien toimintojen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus alkaisi sen kalenterivuoden alusta, jona toiminta aloitettaisiin. Käytännössä toiminnan aloittamisen ajankohta määräytyisi voimassaolevan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan luvanvaraisuutta tai muuta hyväksymismenettelyä koskevan lainsäädännön ja sen tulkinnan mukaan.

Ympäristönsuojelulain soveltamisalaan kuuluvien uusien luvanvaraisten toimintojen ympäristövahinkomaksuvelvollisuus alkaisi ympäristölupapäätöksen lainvoimaisuuden tai ympäristönsuojelulain 199 §:n mukaisen niin sanotun aloittamisluvan myöntämisen perusteella. Ilmoituksenvaraisten toimintojen maksuvelvollisuus alkaisi viranomaisen tekemän ilmoituspäätöksen (YSL 115 d §) perusteella. Jos viranomainen ei olisi antanut ilmoituspäätöstä 120 vuorokauden kuluessa toiminnanharjoittajan tekemästä ilmoituksesta, maksuvelvollisuus alkaisi kyseisen ajanjakson päättymisestä. Rekisteröitävien toimintojen maksuvelvollisuus alkaisi rekisteröintiä koskevan viranomaisilmoituksen perusteella (YSL 117 §).

Suurissa investointihankkeissa lupapäätöksen lainvoimaiseksi tulon ja toiminnan aloitusajankohdan väliin voi jäädä huomattavan pitkä aika. Lähtökohtaisesti toiminnanharjoittajan on ympäristönsuojelulaissa tarkoitettussa ympäristölupahakemuksessa sekä lain 115 a §:n mukaisessa ilmoituksessa esitettävä uuden toiminnan suunniteltu aloittamisajankohta. Jos aloitusajankohta ei kuitenkaan käy ilmi lupahakemuksesta tai lupapäätöksestä taikka aloittamisajankohta muuttuu etukäteen ilmoitetusta, toiminnanharjoittajan on ympäristönsuojelulain 170 §:n velvoittamalla tavalla huolehdittava aloittamisajankohdan ilmoittamisesta valvontaviranomaiselle. Tällöin ympäristövahinkomaksuvelvollisuus määrittyisi ilmoitetun aloittamisajankohdan perusteella. Myös ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajan on ympäristönsuojelulain 170 §:n mukaan ilmoitettava lupaviranomaiselle, jos ilmoituksessa tarkoitettun toiminnan aloittaminen siirtyy (tai peruuntuu), jolloin ympäristövahinkomaksuvelvollisuus määrittyisi ilmoitetun aloittamisajankohdan perusteella.

[Täydentyä Ahvenanmaan osalta]

9 §. *Vuosittaisen ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden päättyminen.* Velvollisuus maksaa vuosittaista ympäristövahinkomaksua päättyisi sen vuoden lopussa, kun toiminta on päättynyt. Lisäksi edellytettäisiin, että toimintaa koskeva lupa tai muu päätös olisi rauennut. Maksuvelvollisuus ei siis päättyisi, jos toiminta olisi esimerkiksi väliaikaisesta maksukyvyttömyydestä tai muusta syystä johtuen keskeytynyt, mutta lupa tai muu päätös olisi edelleen voimassa.

Toiminnan päättymiseen liittyvän luvan tai muun päätöksen raukeamisesta säädetään ympäristönsuojelulain 9 luvussa. [Täydentyä Ahvenanmaan osalta]

Pykälän 2 momentin mukaan velvollisuus maksaa vuosittaista ympäristövahinkomaksua kaivostoiminnasta ja kaatopaikasta päättyisi sen vuoden lopussa, jolloin kaivannaisjärjestyksen jätealuiden tai kaatopaikan sulkeminen ja muut ympäristöluvassa määrätty sulkemista koskevat toimet olisi toteutettu asianmukaisesti. Momentin tarkoituksena on tarkentaa, ettei maksuvelvollisuus koske jälkitarvikealustoissa olevia kaivoksia tai kaatopaikkoja.

10 §. Maksunkantoviranomainen. Pykälässä säädettäisiin vuosittaisen ja kertaluonteisen ympäristövahinkomaksun määräävästä viranomaisesta. Maksun kantamisesta säädettäisiin tarkemmin ehdotettavan lain 11 §:ssä. Maksunkantoviranomaisena toimisi NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. [Ahvenanmaan maakunnassa maksun määräisi Ahvenanmaan valtionvirasto, johon sovellettaisiin, mitä ehdotettavassa laissa säädettäisiin NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta.]

11 §. Ympäristövahinkomaksun kantaminen ja korko. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ympäristövahinkomaksun kantamisesta ja erääntymisestä. Maksu erääntyisi maksettavaksi maksunkantoviranomaisen määräämänä ajankohtana, kuitenkin aikaisintaan toiminnan aloittamista seuraavan vuoden huhtikuun viimeisenä päivänä. Maksunkantoviranomainen lähettäisi maksuvelvolliselle maksupäätöksen viimeistään 30 päivää ennen eräpäivää.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin eräpäivän jälkeen suoritettulle ympäristövahinkomaksulle maksettavasta viivästyskorosta. Viivästyskoron laskemisesta säädetään veronlisäyksestä ja viivekorosta annetussa laissa (1556/1995), jota sovelletaan myös muuhun valtiolle tai kunnalle suoritettavaan veroon rinnastettavaan suoritukseen.

12 §. Ympäristövahinkomaksun laiminlyönti. Maksunkantoviranomainen saisi ympäristövahinkomaksun määräämiseksi tarvittavan tiedon maksuvelvollisen toiminnan harjoittamisesta lupaviranomaiselta tai suoraan ympäristönsuojelun tietojärjestelmästä. Tietojen tallettamisesta ympäristönsuojelun tietojärjestelmään säädetään ympäristönsuojelulain 115 a, 116 ja 223 §:ssä. [Täydenty]

Ympäristövahinkomaksun laiminlyöntitilanteissa maksunkantoviranomainen ei olisi saanut tietoa maksuvelvollisesta toiminnasta eli toiminnanharjoittaja olisi harjoittanut ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa ilman ympäristölupaa tai noudattamatta muuta laissa säädettyä menettelyä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi. Viranomainen ei olisi tästä syystä voinut määrätä toimintaa koskevaa ympäristövahinkomaksua. Asian käytyä ilmi maksunkantoviranomainen määräisi toiminnanharjoittajalta perimättä jääneen ympäristövahinkomaksun tai sen osan kannettavaksi 50 prosentilla korotettuna. Korotetun ympäristövahinkomaksun jälkikanto voitaisiin toimittaa kolmen vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jolloin maksuvelvollisuus olisi alkanut.

3 luku. Korvaukset ja avustukset

13 §. Korvauksen maksamisen edellytykset. Ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin kahdenlaisia korvauksia; korvauksia vahingonkärsijöille sekä korvauksia torjunta- ja ennallistamiskustannuksista viranomaisille ja muille ympäristön pilaantumisen torjuntatoimiin ja pilaantuneen ympäristön ennallistamiseen osallistuneille. Korvattavat vahingot täsmennettäisiin lain 14 §:ssä. Siitä, mitä kustannuksia pidettäisiin korvauksen saantiin oikeuttavina torjunta- ja ennallistamiskustannuksina, säädettäisiin lain 15 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin korvauksen maksamisen edellytyksistä. Momentin 1 kohdan mukaan rahastosta maksettaisiin korvaus vahingosta sekä torjunta- ja ennallistamiskustannuksista, jos korvausta ei saataisi täysimääräisesti perityksi siltä, joka on muun lain nojalla velvollinen korvaamaan vahingon tai vastaa torjunta- ja ennallistamiskustannuksista, eikä korvausta maksettaisi korvausvelvollisen tai kustannuksista vastaavan tahon asettamasta vakuudesta tai vakuutuksesta. Käytännössä kyse olisi yleensä korvausvelvollisen tai kustannuksista vastaavan tahon maksukyvyttömyydestä. Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvaus vahingosta sekä torjunta- ja ennallistamiskustannuksista myös niissä tilanteissa, joissa korvausvelvollista tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista

vastaavaa tahoja ei saataisi selvitettyksi. Näissä tilanteissa esimerkiksi öljyvahingon aiheuttaja olisi tuntematon.

Ensisijaisen korvaus- tai kustannusvastuun perustavat säännökset määrittäisivät sen, mitä korvauksia rahastosta voitaisiin maksaa korvauksen hakijalle. Siltä osin kuin kyse olisi vahinkojen korvaamisesta, ensisijaisen korvausvastuun perustavat säännökset sisältyisivät esimerkiksi ympäristövahinkolakiin (737/1994) vahingonkorvauslakiin (412/1974) tai merilakiin (674/1994).

Rahastoon perustuva hallinnollinen korvausjärjestelmä ei vaikuttaisi aiheuttajan ensisijaiseen velvollisuuteen vastata ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta ja sen seurauksista. Pääsääntönä on, että valvontaviranomainen tarvittaessa kehottaa tai velvoittaa toiminnanharjoittajan tai muun vastuutahon täyttämään laissa säädetyn velvollisuutensa esimerkiksi ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi. Määräystä voidaan tehostaa uhkasakolla taikka teettämisen- tai keskeyttämishallalla. Uhkasakko taikka teettämisen- tai keskeyttämishallalla voidaan kohdistaa vain sellaiseen asianosaaiseen, jolla on oikeudellinen ja tosiasiallinen mahdollisuus noudattaa päävelvoitetta (uhkasakkolaki 7 ja 14 §). Jos toiminnasta vastaava taho on maksukyvytön tai vastuukysymyksiin liittyy epäselvyyksiä, toimien toteuttamista ei voida varmistaa tässä tavanomaisessa hallintopakkomenettelyssä. Tämänkaltaisten tilanteiden varalta ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä säädetään valtion valvontaviranomaisen toimivallasta ryhtyä sellaisiin ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi välttämättömiin toimiin, jotka eivät pelastuslain 32 §:n mukaan kuulu pelastustoimintaan. Toimiin voidaan ryhtyä, jos ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta aiheutuu tai uhkaa aiheutua vakavaa vaaraa tai vakavaa haittaa terveydelle tai ympäristölle. Toimista johtuvat kustannukset voitaisiin korvata ympäristövahinkorahastosta, jos kustannuksia ei saataisi perittyä toiminnasta vastaavalta taholta esimerkiksi tämän maksukyvyttömyyden vuoksi.

Arvioitaessa korvauksen hakijan oikeutta ympäristövahinkorahastosta maksettaviin korvauksiin otettaisiin huomioon kaikki lainsäädäntöön sisältyvät vastuun kohdentumista koskevat säännökset ja niiden tulkintaa ohjaava oikeuskäytäntö. Esimerkiksi viranomaisen ryhtyessä ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä tarkoitettuihin toimiin vaarallisen jätteen jätehuollon laiminlyönnin aiheuttaessa vakavaa vaaraa tai vakavaa haittaa terveydelle tai ympäristölle, pykälässä tarkoitettu toiminnasta vastaava taho on jätteen haltija, jollei jätelain 4 luvussa (vastuu jätehuollon järjestämisestä), 5 luvussa (kunnan järjestämä jätehuolto) tai 6 luvussa (tuottajavastuu) toisin säädetä (jätelain 28 § 1 mom.). Näillä tahoilla on ensisijainen vastuu jätehuollon järjestämisestä ja siihen liittyvistä kustannuksista. Jätteen haltijalla tarkoitetaan jätteen tuottajaa, kiinteistön haltijaa tai muuta, jonka hallussa jäte on (jätelain 6 § 1 mom. 5 kohta). Jätteen haltija on yleensä se, jonka hallussa jäte fyysisesti on (HE 199/2010 vp, s. 81). EU-tuomioistuimen oikeuskäytännössä myös määräysvaltaa jätteeseen tai tuotteeseen käyttävä toimija on voitu katsoa jätteen haltijaksi, vaikka tällä ei olisi ollut jätettä fyysisesti hallussaan. Jätteen haltijan käsite ja siitä johtuva vastuu jätehuollosta kytkeytyy jätelain 20 §:ssä säädettyyn aiheuttamisperiaatteen (C-1/03 van de Valle ja C-188/07 Commune de Mesquer).

Konkurssipesän asemaa jätteen haltijana on arvioitu jätelain tulkintaa koskevassa korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä (KHO 2003:51, KHO 2017:53). Ratkaisussa KHO 2003:51 konkurssipesän todettiin olevan jätelain säännösten mukaisesti ongelmajätteen haltijana vastuussa jätteen toimittamisesta asianmukaiseen käsittelyyn. Vastaavasti ratkaisussa KHO 2017:53 konkurssipesän katsottiin olevan jätteen haltijana jätelain säännösten mukaisesti vastuussa jätekemikaalien ja muun vaaralliseksi luokiteltavan jätteen toimittamisesta asianmukaiseen käsittelylaitokseen.

Ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvaus vasta viimesijaisesti eli silloin, kun korvausta ei saataisi täysimääräisesti perittyä yhdeltäkään laissa säädettyltä vastuutaholta. Arvioitaessa korvauksen maksamisen edellytyksiä otettaisiin huomioon se, että laissa eräiltä osin säädetään aiheuttajan vastuuta täydentävästi toissijaisesta vastuutahosta niiden tilanteiden varalta, että vastuuta ei ole mahdollista kohdentaa aiheuttajaan esimerkiksi maksukyvyttömyyden vuoksi tai siksi, että ympäristön pilaantumisen alkuperää ei tiedetä. Tältä kannalta huomioon otettavia julkisoikeudellisia vastuusäännöksiä sisältyy esimerkiksi ympäristönsuojelulain 133 §:än, jossa säädetään maaperän ja pohjaveden puhdistamisvelvollisuudesta ja sen kohdentumisesta joko aiheuttajaan, alueen haltijaan tai kuntaan. Lisäksi jätelain 28 §:n mukaan jätehuollon järjestämisestä vastaa kiinteistön haltija, jos jätteen haltija ei huolehdi velvollisuudestaan tai tätä ei tavoiteta ja jos kiinteistön haltija on sallinut jätettä tuottavan toiminnan kiinteistöllä tai jätteen tuomisen kiinteistölle.

Ympäristövahinkorahastosta maksettavien korvausten viimesijaisuus tarkoittaisi myös esimerkiksi sitä, että ympäristövahinkolain soveltamistilanteissa aiheutunut vahinko korvattaisiin rahastosta vain, jos korvausta ei saataisi perittyä siltä, 1) jonka harjoittamasta toiminnasta ympäristövahinko johtuu; 2) joka on rinnastettavissa 1 kohdassa tarkoitettuun toiminnan harjoittajaan; sekä 3) jolle ympäristövahingon aiheuttanut toiminta on luovutettu, jos luovutuksensaaja toiminnan saadessaan tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta tai ympäristövahinkolain 1 §:ssä tarkoitettusta häiriöstä taikka sellaisen uhasta (ympäristövahinkolain 7 §).

Se, että korvausta ei olisi täysimääräisesti saatu perityksi, tarkoittaisi yleensä korvausvelvollisen tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaavan tahon maksukyvyttömyyttä. Maksukyvyttömyyttä arvioitaisiin tapauskohtaisesti päätettäessä korvauksen hakijan oikeudesta ympäristövahinkorahastosta maksettaviin korvauksiin. Ympäristövastuun näkökulmasta maksukyvyttömyys merkitsee ensi sijassa toiminnanharjoittajan tai muun vastuutahon muuta kuin tilapäisestä varojen puutteesta johtuvaa häiriötä, joka vaikeuttaa tai estää tosiasiasa toiminnanharjoittajaa huolehtimasta ympäristövastuidensa ja -velvoitteidensa täyttämistä ympäristölainsäädännön edellyttämällä tavalla. Konkurssilaisissa maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä. Maksukyvyttömyys ei poista velallisen tai konkurssipesän ympäristölainsäädännön mukaista ympäristövastuuta. Käytännössä ympäristövastuut jäävät kuitenkin usein hoitamatta sen vuoksi, ettei konkurssipesässä ole varoja niiden hoitamiseen. Aloitetuista konkurseista noin kaksi kolmasosaa raukeaa varojen puutteen takia.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin ympäristövahinkorahastosta maksettavan korvauksen edellytykseksi myös se, että korvausta ei saataisi korvausvelvollisen tai kustannuksista vastaavan tahon asettamasta vakuudesta. Vakuus vaikuttaisi rahastosta maksettavien korvausten määrään. Vakuuksien käyttö olisi ympäristövahinkorahastosta maksettaviin korvauksiin nähden ensisijaista. Käytännössä toissijaisissa vastuutilanteissa osa toiminnan lopettamis- ja jälkihoitotoimista johtuvista kustannuksista voisi tulla katettavaksi vakuuksilla ja osa ympäristövahinkorahastosta. Vakuuksien käyttöala tai se, olisiko vakuus yksittäistapauksessa asianmukaisesti asetettu vai ei, ei kuitenkaan vaikuttaisi mahdollisiin ympäristövahinkorahastosta maksettaviin korvauksiin. Esimerkiksi se, että luvassa määrätty vakuus osoittautuisi riittämättömäksi, korotetun vakuuden asettaminen olisi viipynyt muutoksenhaun vuoksi taikka se, että toiminnanharjoittaja olisi alun alkaen laiminlyönyt vakuuksien asettamisen, ei vaikuttaisi rahastosta maksettaviin korvauksiin.

Momentissa tarkoitettuja vakuuksia olisivat esimerkiksi kaivoslain mukainen vakuus kaivostuominnon lopettamista varten ja ympäristönsuojelulain mukainen jätteen käsittelytoiminnan vakuus, jotka ovat osa aiheuttajan vastuun toteutumista turvaavaa keinovalikoimaa toiminnan lo-

pettamisvaiheessa ja jotka ovat viranomaisen käytettävissä esimerkiksi maksukyvyttömyystilanteissa. Vakuuksilla varaudutaan kattamaan tietyt laissa säädetty ja lupaharkinnassa ennakoitavissa olevat, luvanmukaisen toiminnan lopettamisesta seuraavat lopetus- ja jälkitoimet tilanteissa, joissa toiminnanharjoittaja ei itse niitä syystä tai toisesta hoida. Momentissa tarkoitettu vakuus olisi myös esimerkiksi merilain mukainen vakuus. Merilain mukaan aluksen omistaja voi vakuutuksen ottamisen sijasta asettaa vakuuden häneen mahdollisesti kohdistuvien merioikeudellisten vaateiden kattamiseksi.

Myös vastuutahon vakuutukset, mukaan lukien tiettyyn toimintaan liittyvät pakolliset vakuutusjärjestelmät, kuten liikennevakuutuslaissa tarkoitettu liikennevakuutus, otettaisiin huomioon arvioitaessa korvauksen hakijan oikeutta saada korvauksia ympäristövahinkorahastosta. Vakuutuskorvaus vähentäisi rahastosta maksettavan korvauksen määrää.

14 §. Korvattava vahinko. Ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvausta nykyisen öljysuojarahaston ja pakollisen ympäristövahinkovakuutuksen korvauspiiriin kuuluvista vahingoista. Toisin kuin nykyisestä ympäristövahinkovakuutuksesta, ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvauksia myös eräistä kuljetuksista ja liikenteestä johtuvista öljy- tai muun kemikaalipäästön seurauksena aiheutuvista vahingoista.

Liikenneonnettomuuksien ja muiden liikenteen yhteydessä tapahtuvien vahinkotilanteiden myötä ympäristöön voi päätyä polttoainetta tai lastina olleita kemikaaleja. Tällaisten tilanteiden seurauksena voi aiheutua esimerkiksi henkilövahinkoja tai omaisuusvahinkoja. Kuljetusten yhteydessä aiheutuvat öljyvahingot korvataan tällä hetkellä viime kädessä öljysuojarahastosta, liikennevälineestä tai kuljetusmuodosta riippumatta. Vaatimus tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta rajaa ympäristövahinkolain soveltamisalasta yksittäisten liikennevälineiden käytöstä kuljetusten aikana aiheutuneet vahinkotapaukset, joita ei näin ollen korvata nykyisestä ympäristövahinkovakuutuksesta (laki ympäristövahinkovakuutuksesta, 1 §).

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvausta ympäristövahinkolaissa tarkoitettua ympäristövahingosta. Ympäristövahingolla tarkoitetaan tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta johtuvaa vahinkoa, joka on ympäristössä aiheutunut 1) veden, ilman tai maaperän pilaantumisesta; 2) melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta; taikka 3) muusta vastaavasta häiriöstä. Toiminnan harjoittamista on myös tien, rautatien, sataman, lentoaseman tai muun näihin verrattavan liikennealueen pitäminen. Ympäristövahinkolain 5 §:n mukaan korvaus henkilö- ja esinevahingosta määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten mukaisesti. Vahingonkorvauslakia sovelletaan muutenkin ympäristövahinkojen korvaamiseen, jollei ympäristövahinkolaista muuta johdu (ympäristövahinkolain 2 §:n 5 momentti). Siten esimerkiksi vahingonkorvauslain 6 luvun 1 §:ssä säädetty vahingon kärsineen myötävaikutus vahinkoon voisi johtaa ympäristövahinkorahastosta maksettavan vahingonkorvauksen sovitteluun.

Ympäristövahinkorahastosta korvattaisiin nykyisen öljysuojarahaston ja ympäristövahinkovakuutuksen tapaan ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain 6 §:ssä tarkoitettuja torjuntaj- ja ennallistamiskustannukset. Tämä tarkoittaisi kustannuksia niistä tarpeellisista toimituksista, joihin joku olisi ryhtynyt itseään koskevan ympäristövahingon uhan torjumiseksi tai vahingoittuneen ympäristön palauttamiseksi ennalleen. Lisäksi rahastosta korvattaisiin viranomaiselle koituneet vahingontorjuntaj- ja ennallistamiskustannukset, joiden syynä olisi ympäristövahinkolain 1 §:ssä tarkoitettua häiriön uhan tai sen vaikutusten torjumiseksi tai pilaantuneen ympäristön ennalleen palauttamiseksi suoritettu toimenpide. Edellytys viranomaisille aiheutuneiden torjuntaj- ja ennallistamiskustannusten korvaamiselle olisi ympäristövahinkolaissa säädetyn mukaisesti se, että kustannukset olisivat kohtuullisia häiriöön tai sen uhkaan ja toimenpiteellä saatuun hyötyyn nähden. Ympäristövahinkolain 6 §:n soveltamistilanteissa ei välttämättä edellytetä kehenkään

yksityiseen kohdistunutta ympäristövahinkoa tai sellaisen uhkaa, vaan kysymys voi olla myös yleistä etua loukkaavasta häiriöstä, kuten pohjaveden pilaantumisesta aiheuttajan omalla alueella. Viranomaisen oikeus korvaukseen ei koske teettämiskustannuksia, joiden perimisestä säädetään uhkasakkolain (1113/90) 17 §:ssä. Tällä on haluttu varmistaa, ettei kaksi päätöksentekojä ja perimisjärjestelmää sekoittuisi aiheettomasti (HE 165/1992).

Ympäristövahinkolain soveltamista ympäristövahinkorahastosta maksettavien korvausten määräämisessä rajattaisiin pykälän 2 momentissa siten, että rahastosta ei maksettaisi ympäristövahinkolain 9 §:ssä tarkoitettua etukäteiskorvausta eikä ympäristövahinkorahastolla olisi lain 10 §:ssä tarkoitettua lunastamisvelvollisuutta. Sama raja on nykyisessä öljysuojarahastolaissa ja ympäristövahinkovakuutuslaissa.

Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdissa säädettäisiin vahingonkärsijöiden oikeudesta ympäristövahinkorahastosta maksettavaan korvaukseen tietyistä tie- tai rautatieliikenteessä ilmenevistä öljy- tai muun kemikaalipäästön seurauksena aiheutuneista vahingoista. TOVARAMA- ja ONSELVITYSTEN havaintojen perusteella yksityisille vahingonkärsijöille maksettavien korvausten arvioidaan näissä tilanteissa jäävän vähäisiksi.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan ajoneuvosta tai ajoneuvon käyttämisestä johtuneen öljy- tai muun kemikaalipäästön seurauksena aiheutuneesta vahingosta maksettaisiin korvausta ympäristövahinkorahastosta, jos sitä ei korvattaisi liikennevakuutuslaissa tarkoitettua liikennevakuutuksesta. Yksittäistapauksissa ympäristövahinkorahastosta korvattavan vahingon voisi TOVARAMA-selvityksessä kuvatulla tavalla aiheuttaa esimerkiksi pitkäaikaisesti pysäköity tai tiealueen ulkopuolella säilytettävä ajoneuvo, joka ei ole liikennevakuutuksen piirissä. Momentin mukaisesti ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvausta esimerkiksi vahingosta, jonka tuntematon henkilö olisi aiheuttanut ilkeästi tai varastaessaan moottoriajoneuvosta polttoainetta tilanteessa, jossa omistaja olisi toiminut huolellisesti. Alueen haltija voi kuitenkin olla vastuussa pilaantuneen alueen puhdistamisesta ympäristönsuojelulain mukaisesti.

Öljysuojarahastosta on korvattu TOVARAMA-selvityksessä kuvatun kaltainen tapaus. Omistajansa pihalle pysäköityyn raskaaseen ajoneuvoon on murtauduttu sillä seurauksella, että ajoneuvon polttoainetta on valunut maahan. Tämän kaltaisten vahinkojen korvaaminen öljysuojarahastosta on kuitenkin ollut harvinaista.

Liikennevakuutuslain nojalla (44 §) Liikennevakuutuskeskus korvaa Suomessa sattuneen, mutta tuntemattomaksi jääneen ajoneuvon liikenteeseen käyttämisestä aiheutuneen henkilövahingon, kavio- tai sorkkaeläimelle aiheutuneen esinevahingon sekä merkittävän henkilövahingon yhteydessä aiheutuneen muun esinevahingon. Se, että Liikennevakuutuskeskus vastaa tuntemattomaksi jääneen ajoneuvon (muulle kuin kavio- ja sorkkaeläimelle aiheutuneesta) esinevahingosta vain, jos sen yhteydessä on aiheutunut myös merkittävä henkilövahinko (HE 123/2015 vp), rajaa vahinkoja liikennevakuutuksesta korvattavuuden ulkopuolelle (ks. myös TOVARAMA-selvitys). Liikennevakuutuskeskus korvaa lisäksi vakuuttamattomien ja ulkomaalaisten ajoneuvojen aiheuttamia vahinkoja.

Liikenteen ympäristöriskien näkökulmasta keskeisiä ovat vaarallisten aineiden kuljetukset (VAK), joita säännellään ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle aiheutuvan vahingon ja vaaran ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. VAK-laissa ei ole korvaus- tai vakuutusvaatimuksia ympäristövahinkojen varalta. Vaarallisten aineiden kuljetuksiin sovelletaan yleisiä, kyseiseen kuljetusmuotoon sovellettavia vastuusäännöksiä, joista useat pohjautuvat kansainvälisiin määräyksiin tai EU:n lainsäädäntöön. Korvausasioissa tärkeä merkitys on myös liikennemuotokohtaisella vakuutusjärjestelmällä (HE 220/2021, ks. myös TOVARAMA-selvitys).

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvausta rai-dekulkuneuvosta tai sen käyttämisestä johtuneen öljy- tai muun kemikaalipäästön seurauksena aiheutuneesta vahingosta. Rautateillä tapahtuvan liikenteen aiheuttamien ympäristövahinkota-pausten lukumäärä on TOVARAMA-selvityksessä kuvatulla tavalla vähäinen, mutta käytän-nössä on todettu, että yksittäinen vahinkotapaus voi olla ympäristönäkökulmasta ja taloudelli-sestikin merkittävä. Rautatieliikenteen harjoittajien korvausvastuu perustuu raideliikennelakiin (1302/2018). Raideliikennelain 182 §:n mukaan toimijalla on oltava riittävä vastuuvakuutus sellaisen vahingon varalle, josta se on lain tai sopimuksen perusteella vastuussa. Raideliikenne-järjestelmässä aiheutuneiden henkilö- ja esinevahinkojen korvaamisesta säädetään raideliiken-nevastuulaisissa, jonka mukainen korvausvastuu ei ole yhtä kattava kuin ympäristövahinkolain mukainen vastuu. Raideliikennevastuulain nojalla ei korvata taloudellisia vahinkoja, jotka eivät ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon, eikä ympäristövahinkolain 6 §:n kaltaisia vahin-gontorjunta- ja ennallistamiskustannuksia.

Raideliikenteestä aiheutuneita vahinkoja tai torjuntakustannuksia öljysuojarahastosta ei ole kor-vattu ainakaan viimeisen 25 vuoden aikana. Koska raideliikennettä Suomessa harjoittavat vain harvat ja tunnistettavissa olevat toimijat, on todennäköistä, ettei näiden korvausten määrä ole suuri myöskään ehdotettavassa ympäristövahinkorahastossa.

Meriliikenteessä aiheuttajan vastuuta ja vakuutuksia täydentävät toissijaiset rahastojärjestelmät, jotka kattavat osittain öljysäiliöalusten lastin (IOPC-Funds) sekä HNS-sopimuksen voimaantul-lessa myös kemikaalikuljetusten vahingot. Ehdotettavaa lakia ei 2 § 2 momentin mukaan sovel-lettaisi öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansainvälisen korvausrahaston (IOPC-Funds) soveltamisalaan kuuluviin vahinkoihin, vaikka öljyn merikuljetuksiin liittyy mahdolli-suus yksittäiseen suureen öljyvahinkoon, jossa öljyntorjunta- ja vahingonkorvauskustannukset ylittäisivät aluksen oman vakuutusturvan ja öljyn aiheuttamien pilaantumisvahinkojen kansain-välisen korvausrahaston korvauskaton. Kyse on merkittävän suurista vahingoista poikkeuksel-lisissa tilanteissa, joihin ei ole perusteltua varautua kansainvälisiä rahastojärjestelmiä täydentä-västi kansallisella ympäristövahinkorahastolla. Vastaava rajausta tehdään, kun HNS-sopimus tu-lee Suomea sitovasti voimaan. Myös HNS-sopimuksen mukaan perustettavan rahaston kor-vauksille asetetaan yläraja, jonka ylittyessä osa kustannuksista jää kattamatta.

Merilain 10 luku perustuu pysyvien öljyjen kuljettamisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaus-vastuun osalta kansainväliseen vahingonkorvausjärjestelmään, mutta luvussa ovat myös kansal-liset erityissäännökset muiden alusten kuin öljytankkereiden aiheuttamista öljyvahingoista. Py-kälän 1 momentin 4 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta, kuten nykyisestä öljysuoja-rahastosta, maksettaisiin korvausta näistä muista kuin merilain 10 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetuista öljyvahingoista. Luvun 1 §:n 3 kohdan mukaan öljyvahinko käsittää sekä öljyn aiheuttaman pilaantumisvahingon, että torjunta- ja ennallistamistoimenpiteistä aiheutuneet vahingot ja kustannukset. Saman lainkohdan mukaan myös öljyvahingon vuoksi ympäristön tilan huononemisesta johtuva ansionmenetyks korvataan. Tämän perusteella voitaisiin maksaa esimer-kiksi ammattikalastajille ansionmenetyksen vuoksi korvauksia.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan rahastosta maksettaisiin korvausta merilain 10 a luvussa tarkoitettuista aluksen polttoaineen aiheuttamasta pilaantumisvahingosta. Merilain 10 a luvulla on saatettu voimaan vuoden 2001 kansainvälinen yleissopimus aluksen polttoaineen aiheutta-masta pilaantumisvahingosta johtuvasta siviilioikeudellisesta vastuusta (International Conven-tion on Civil Liability for Bunker Oil Pollution Damage, SopS 3/2009). Sopimukseen ei liity kansainvälistä rahastojärjestelmää. Koska sopimukseen liittyvä pakollinen vakuutus määräytyy aluksen koon mukaan, voi pienen aluksen aiheuttama iso vahinko jäädä osittain korvaamatta. Tästä syystä pykälässä säädettäisiin myös aluksen oman polttoaineen aiheuttamien pilaantumis-vahinkojen kohdalla mahdollisuudesta saada viimesijassa korvaus ympäristövahinkorahastosta.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta maksettaisiin korvausta merilain 7 luvun nojalla korvattavasta öljy- tai muun kemikaalipäästön seurauksena aiheutuneesta vahingosta. Vastuu on tuottamukseen perustuvaa. Ankara vastuu vesitse kuljetettavien vaarallisten ja haitallisten aineiden aiheuttamasta vahingosta tulee HNS-sopimuksen voimaantullessa perustumaan merilain 7 luvun sijasta merilain 11 lukuun.

Sisävesiliikenteessä alusten poltto- ja voiteluaineet olisivat todennäköisimpiä ympäristön pilaantumisen aiheuttajia. Ellei kyse ole merilain 10, 10 a taikka 11 lukujen tilanteesta, korvausvastuu edellyttää aluksen omistajan tai tämän laivaväen tuottamusta (merilain 7 luku). Näissäkin tapauksissa vakuutukset kattavat suurimman osan vahingoista ja torjuntakustannuksista.

Vesistöissä havaitut öljypäästöt ovat öljysuojarahastossa saadun kokemuksen perusteella useimmiten seurausta maa-alueilla tapahtuneista vahingoista. Ne, samoin kuin tuntemattomiksi jääneistä vesikulkuneuvoista aiheutuneet vahingot, ovat yleensä pieniä, ja niiden torjunnasta aiheutuvat kustannukset ovat kohtuulliset. Joissakin tilanteissa veteen päässyt öljy voi liata ranta-asukkaiden veneitä, laitureita tai kalastusvälineitä, mutta tällaisia kustannuksia on öljysuojarahastosta tullut korvattavaksi vain hyvin harvoin.

Alusliikenteestä aiheutuvat öljyn tai muun kemikaalin päästöt voivat pahimmillaan olla vaikutuksiltaan ja kustannuksiltaan merkittäviä. Näissä tilanteissa on kuitenkin yleensä kyse kaupparenkulkuun käytettävistä aluksista aiheutuvista vahingoista. Pääsääntöisesti vahingon kustannukset saadaan tällöin korvatuiksi aluksen vakuutuksesta.

Ympäristövahinkorahastosta ei maksettaisi korvauksia ilmaliikenteeseen liittyvistä yksittäisen ilma-aluksen käytöstä johtuvista ympäristövahingoista. Vahingonkorvausvastuu ilmailusta ulkopuoliselle aiheutuvasta vahingosta on ankaraa (ilmailulaki (864/2014), 136 §). Ilmailutoimintaan liittyy pakollinen vakuutus, josta säädetään lentoliikenteen harjoittajia ja ilma-alusten käyttäjiä koskevista vakuutusvaatimuksista annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 785/2004 (ilmailun vakuutusasetus). Ympäristövahinkoa ei ole suljettu pois asetuksen mukaisen vastuun piiristä. TOVARAMA-selvityksessä kuvatulla tavalla toissijainen vastuutilanne voisi syntyä lento-onnettomuuden aiheuttaessa ympäristövahinkoa, jos lentoyhtiö olisi lyönyt laimin vakuutusvelvollisuutensa ja olisi sen lisäksi muuten maksukyvytön. Tämä on epätodennäköistä ottaen huomioon lentoyhtiöiden vakavaraisuuteen ja vakuutuksiin kohdistuvan valvonnan.

Pykälän 3 momentin mukaan korvausta ympäristövahinkorahastosta ei suoriteta korvausvelvolliselle eikä sille, jonka hallussa tai hallinnassa vahingon tai sen vaaran aiheuttanut päästölähde on vahinkohetkellä ollut taikka jonka toimeksiannosta sitä on vahingon sattuessa kuljetettu. Säännös vastaa öljysuojarahastosta annetun lain 14 §:ää.

15 §. Korvattavat torjunta- ja ennallistamiskustannukset. Pykälässä säädettäisiin ympäristövahinkorahastosta korvattavista torjunta- ja ennallistamiskustannuksista. Nykyisen öljysuojarahaston tapaan ympäristövahinkorahastosta korvattaisiin pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua pelastuslaissa tarkoitettua öljyvahingon torjuntatoimista aiheutuneet kustannukset sekä momentin 2 kohdassa tarkoitettua pelastuslain nojalla suoritettua öljyvahingon jälkitorjunnasta aiheutuneet kustannukset toissijaisissa vastuutilanteissa.

Öljyvahingolla tarkoitetaan maa-alueen öljyvahinkoa ja alusöljyvahinkoa (pelastuslaki 2 a § 2 mom. 6 kohta). Maa-alueen öljyvahingolla tarkoitetaan sellaista maa-alueella tapahtuvaa vahinkoa tai haittaa, jonka maahan tai veteen joutunut öljy aiheuttaa ihmiselle tai ympäristölle likäamalla, turmelemalla tai pilaamalla maaperää, vesiä, kasvillisuutta, eläimistöä, laitteita tai rakenteita (pelastuslaki 2 a § 2 mom. 4 kohta). Alusöljyvahingolla tarkoitetaan aluksesta aiheutuvaa

tapahtumaa tai samaa alkuperää olevaa tapahtumasarjaa, joka johtaa tai saattaa johtaa öljypäästöön ja joka vaarantaa tai saattaa vaarantaa vesistön tai meriympäristön taikka rannikon tilan tai niihin liittyviä etuja, ja joka vaatii kiireellisesti suoritettavia toimia (pelastuslaki 2 a § 2 mom. 5 kohta). Jälkitorjunta on öljyvahingon torjuntaa, jota tehdään öljyn pilaaman maaperän, pohjaveden ja rannikon puhdistamiseksi ja kunnostamiseksi sen jälkeen, kun välttämättömät torjuntatoimet vahingon rajoittamiseksi ja öljyn keräämiseksi on tehty (pelastuslaki 2 a § 2 mom. 8 kohta).

Öljysuojarahaston varoista korvataan pelastustoimelle vuosittain noin 0,2—0,4 miljoonaa euroa torjuntakustannuksista, jotka ovat aiheutuneet tuntemattomien henkilöiden aiheuttamista öljyvahingoista. Päätöksiä annetaan vuodessa 20-30, kukin päätös voi sisältää korvauksen yhdestä tai useammasta vahingosta, koska pelastuslaitokset hakevat korvaukset yleensä vuosihakemustensa yhteydessä. Neljältä vuodelta tehty otanta osoittaa, että öljyntorjuntatehtävät jakautuvat päästöhavainnon perusteella seuraavasti: öljyä tiellä 55 %, öljyä järvessä tai meressä 21 %, öljyä ojassa 8%, öljyä parkkihallissa 8%. Otannan tulos vastaa kokemusta korvatuista vahingoista laajastikin. Suurin osa öljysuojarahastosta korvatuista torjuntakustannuksista aiheutuu siis tuntemattomiksi jääneistä moottoriajoneuvoista.

Ympäristövahinkorahastosta korvattaisiin öljyvahinkojen lisäksi myös pelastuslaissa tarkoitettua aluskemikaalivahingon torjuntatoimista aiheutuneet kustannukset. Aluskemikaalivahingolla tarkoitetaan aluksesta merialueella aiheutuvaa tapahtumaa tai samaa alkuperää olevaa tapahtumasarjaa, joka johtaa tai saattaa johtaa muun haitallisen aineen kuin öljyn päästöön ja joka vaarantaa tai saattaa vaarantaa meriympäristön taikka rannikon tilan tai niihin liittyviä etuja, ja joka vaatii kiireellisesti suoritettavia toimia (pelastuslain 2 a § 2 mom. 7 kohta). Aluskemikaalivahingon torjuntatoimista aiheutuneita kustannuksia ei korvata nykyisestä öljysuojarahastosta, kuten ei myöskään nykyisestä pakollisesta ympäristövahinkovakuutuksesta. Kemikaalisäiliöalusten vakuutukset pääsääntöisesti kuitenkin riittävät kattamaan aluksista aiheutuvat vahingot. HNS-sopimuksen ja merilain 11 luvun tullessa voimaan on nykyistäkin epätodennäköisempää, että ympäristövahinkorahasto joutuisi korvaamaan kemikaalisäiliöaluksen aiheuttamia vahinkoja.

Pelastuslain 32 §:n 3 momentin mukaan pelastustoimintaa öljy- ja aluskemikaalivahingoissa johtavan viranomaisen tulee kiireellisesti ryhtyä vahinkojen torjumiseksi tai rajoittamiseksi kaikkiin sellaisiin tarpeellisiin toimenpiteisiin, joista aiheutuvat kustannukset tai vahingot eivät ole ilmeisessä epäsuhteessa uhattuina oleviin taloudellisiin ja muihin arvoihin. Rajavartiolaitos huolehtii pelastustoiminnasta Suomen aluevesillä ja talousvyöhykkeellä tapahtuneissa öljy- ja aluskemikaalivahingoissa ja Merivoimat osallistuu tehtävien hoitamiseen monitoimialuksillaan. Jos Suomen aluevesillä tai talousvyöhykkeellä alus uppoaa, joutuu karille tai muuten joutuu sellaiseen tilaan, johon liittyy ilmeinen öljyn tai muun haitallisen aineen vuodon vaara, Rajavartiolaitos voi määrätä ryhdyttäväksi sellaisiin alukseen ja sen lastiin kohdistuviin pelastus- tai muihin toimenpiteisiin, jotka se katsoo välttämättömiksi vesien pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi. Kun alus on sisävesillä, on pelastustoimen johtajalla vastaava oikeus (36 b §). Pelastuslaitos vastaa alueellaan pelastustoimintaan kuuluvista tehtävistä, joita ovat myös öljy- ja muiden kemikaalivahinkojen torjuminen ja niiden seurausten rajoittaminen. Rajavartiolaitos ja pelastuslaitokset ovat sopineet vastuidensa rajoista aluevesillä. Kunta vastaa tarvittaessa öljyvahinkojen jälkitorjunnasta alueellaan. Kunta voi myös huolehtia tehtävän hoitamisesta yhteistyössä muiden kuntien kanssa tai sopia pelastuslaitoksen kanssa, että se hoitaa tehtävän. Jos öljyvahinkojen jälkitorjunta ulottuu usean kunnan alueelle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa ja sovittaa yhteen jälkitorjuntatöitä (111 a §).

Öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjumisesta vastaavalla viranomaisella sekä siihen osallistuneella tai siihen virka-apua antaneella viranomaisella on oikeus saada vahingon torjunnasta aiheutuneista kustannuksista korvaus vahingosta vastuulliselta tai hänen vakuutusenantajaltaan sen mukaisesti kuin ympäristövahinkolaisissa, merilaisissa, liikennevakuutuslaissa, raide-liikennevastuulaisissa tai muussa laissa säädetään (pelastuslain 99 a § 1 mom.). Mitä pelastuslain 99 a §:n 1 momentissa säädetään viranomaisten oikeudesta saada korvaus öljyvahingon ja aluskemikaalivahingon torjunnasta aiheutuneista kustannuksista, sovelletaan myös kunnan oikeuteen saada korvaus jälkitorjunnasta aiheutuneista kustannuksista (pelastuslain 111 a § 6 mom.).

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohdan säännökset eivät rajaisi korvattavuutta vain torjuntaviranomaisille aiheutuneisiin kustannuksiin, vaan myös muut torjuntaan osallistuneet viranomaiset ja torjuntatehtäviin otetut yksityishenkilöt olisivat korvaukseen oikeutettuja. Jos vahingon torjuntatyöstä aiheutuisi joillekin vahinkoa, myös nämä vahingot korvattaisiin.

Jos öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntakustannukset olisi jo katettu torjuntatöihin osallistuneille tahoille sisäministeriön talousarviomomentilta 26.01.25 (Öljy- ja kemikaalivahinkojen torjunta), sisäministeriöllä olisi mahdollisuus hakea korvausta ympäristövahinkorahastolta, jos vahingon aiheuttaja osoittautuisi maksukyvyttömäksi, jäisi tuntemattomaksi tai tätä ei tavoitettaisi. Vahingonaiheuttajasta ei aina myöskään saada riittävää näyttöä. Sisäministeriön talousarviomomentin 26.01.25 käyttö mahdollistaa nopean korvausmenettelyn, millä voi olla merkitystä torjuntatoimet toteuttaneen tahon kannalta.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan ympäristövahinkorahastosta korvattaisiin myös Ahvenanmaan viranomaisille öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnasta aiheutuvat kustannukset. Öljyvahinkojen torjunnasta (1977:16) annetun maakuntalain mukaan maakunta vastaa öljyvahinkojen torjunnasta alueellaan. Maakuntahallitus voi sopia kuntien kanssa yhteistyöstä öljyvahinkojen torjunnassa. Aiheutuvista kustannuksista vastaa maakunta.

Ahvenanmaan kunnat vastaavat pelastustoimen järjestämisestä maakunnassa pelastustoimesta annetun maakuntalain (2006:106) nojalla. [Täydentyä]

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan korvauksen saantiin oikeuttavia torjunta- ja ennallistamiskustannuksia olisivat ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä tarkoitetut ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi välttämättömistä toimista aiheutuneet kustannukset. Ympäristönsuojelulain 182 a §:n tarkoitus on varmistaa, että vakavissa terveyteen tai ympäristöön kohdistuvissa vaaratilanteissa esimerkiksi toiminnasta vastaavan tahon maksukyvyttömyys tai vastuukysymyksiin liittyvät epäselvyydet eivät estä tai hidasta välttämättömien pilaantumisen ehkäisemis- tai rajoittamistoimien toteuttamista. Ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä tarkoitettu toiminnasta vastaava taho on toiminnanharjoittaja tai muu toimien toteuttamisesta vastaava taho, kuten alueen haltija. Myös muusta kuin ympäristönsuojelulaista saattaa seurata eri toimijoille velvollisuuksia ryhtyä YSL 182 a §:ssä tarkoitettuihin toimiin (ks. esim. jätelaisissa säädetty jätteen haltijan vastuu jätehuollon järjestämisestä) (HE 116/2018).

Ympäristönsuojelulain 182 a §:n soveltamiskynnys on korkea. Pykälän soveltamistilanteet ovat harvinaisia ja poikkeusluonteisia. Vaaratilanteen on oltava todellinen ja, jos viranomaistoimiin ei ryhdytä, haitallisia vaikutuksia on pidettävä todennäköisinä. Viranomaisilla ei ole toimivaltaa toimia, jos kyse on vain omaisuuden tai sen käytön kannalta merkittävästä vahingon tai haitan vaarasta. Toimien mitoittamisessa on huomioitava suhteellisuusperiaate. Toimia arvioidaan kokonaisuutena ottaen huomioon se, mitä vaaran torjunta ja laillisen tilan palauttaminen tilanteessa edellyttää. (HE 116/2018). Toimista aiheutuneet kustannukset peritään mahdollisuuksien mukaan jälkikäteen takaisin siltä, jonka velvollisuus toimiin ryhtyminen olisi ollut.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan korvauksen saantiin oikeuttavia torjunta- ja ennallistamiskustannuksia olisivat ympäristönsuojelusta annetun Ahvenanmaan maakuntalain (2008:124) 33 §:ssä (*Toimenpiteet vaaran sattuessa*) tarkoitetut vahingontorjuntakustannukset. Jos toiminta tai laitos aiheuttaa merkittävän haitallisen ympäristövaikutuksen tai vakavan haitan vaaran ja vastuuhenkilöä ei voida määrätä ryhtymään korjaaviin toimenpiteisiin välittömästi, valvontaviranomainen voi korjata vahingon maakunnan kustannuksella. Jos vaara johtuu toiminnanharjoittajan huolimattomuudesta, toiminnanharjoittajan on korvattava tästä aiheutuvat kustannukset. [Täydentyy]

Pykälän 2 momentin mukaan torjunta- ja ennallistamiskustannuksia olisivat myös kustannukset niistä selvityksistä, jotka olisivat olleet välttämättömiä 1 momentissa tarkoitettujen toimien suorittamiseksi.

16 §. Vahinkoa kärsineen myötävaikutus. Pykälässä säädettäisiin vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta vahingon syntymiseen ja sen merkityksestä korvauksen maksamiseen. Korvausta maksettaisiin ainoastaan siltä osin kuin muut syyt ovat vaikuttaneet vahingon syntymiseen. Jos vahinkoa kärsinyt on luonnollinen henkilö, hänen myötävaikutuksensa voitaisiin ottaa korvausta alentavana tekijänä huomioon kuitenkin vain, jos myötävaikutus on ollut tahallista tai törkeän huolimaton.

Vahinkoa kärsineen myötävaikutuksesta vahingon syntymiseen ja sen merkityksestä korvauksen maksamiseen säädetään samalla tapaa nykyisessä ympäristövahinkovakuutuslaissa (14 §).

17 §. Korvauksen määrä. Yhdestä korvattavasta tapahtumasta maksetaan korvauksia enintään 30 miljoonaa euroa.

Luonnolliselle henkilölle maksetaan korvaus, jos hänelle maksettavan korvauksen määrä ylittää 500 euroa. Oikeushenkilölle maksetaan korvaus, jos korvauksen määrä ylittää 5000 euroa.

18 §. Korvauksen hakeminen. Pykälän 1 momentin mukaan korvausta ympäristövahinkorahastosta haettaisiin kirjallisella hakemuksella korvattavaksi tarkoitettua tapahtumaa seuraavan kalenterivuoden loppuun mennessä. Erityisestä syystä voitaisiin määrääjän jälkeenkin tehty hakemus ottaa käsiteltäväksi. Vahingon aiheuttajan selvittäminen voi kestää pitkään, jos esimerkiksi mahdollisia päästön aiheuttajia on useita. Lisäksi vastuukysymysten ratkaisu eri oikeusprosesseissa voi viedä aikaa, jolloin hakemuksen tekeminen annetussa ajassa ei olisi mahdollista. Hakemuksen ottaminen käsiteltäväksi vielä myöhemminkin olisi tämän kaltaisista syistä perusteltua.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos samaa vahinkoa tai kustannuksia koskeva korvausasia olisi vireillä tuomioistuimessa, korvausta ympäristövahinkorahastosta voitaisiin 1 momentissa säädetyn estämättä hakea vuoden kuluessa siitä, kun asiassa annettu tuomio olisi saanut lainvoiman.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin rahastosta maksettavaa korvausta koskevasta hakemuksesta. Hakemuksessa olisi esitettävä selvitys korvattavasta vahingosta tai korvattavista torjunta- ja ennallistamiskustannuksista kustannuserittelyineen. Lisäksi edellytettäisiin selvitystä siitä, että korvausta ei olisi täysimääräisesti saatu perityksi korvausvelvolliselta tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaavalta taholta ja että korvausta ei olisi saatu korvausvelvollisen tai kustannuksista vastaavan tahon asettamasta vakuudesta tai vakuutuksesta. Jos korvausvelvollista tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaavaa tahoja ei olisi saatu selvitettyksi, selvityksessä tulisi selostaa, miten korvausvelvollista tai kustannuksista vastaavaa tahoja olisi pyritty tavoittamaan.

Pykälässä tarkoitettujen selvitysten riittävyttä arvioitaisiin ottamalla huomioon, mikä olisi tosiasiassa ollut korvauksen hakijan mahdollisuus korvausten perintään sekä selvittää korvausvelvollinen tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaava taho. Selvityksen riittävyttä arvioitaisiin tapauskohtaisesti. Esimerkiksi konkurssipesän varattomuus olisi riittävä selvitys maksukyvyttömyydestä. Myös se, jos korvausvelvollinen olisi hiljattain muun saamisen vuoksi ollut ulosottomenettelyssä ja todettu siinä yhteydessä varattomaksi, voisi riittää osoittamaan, että perintätoimissa ei ole voitu onnistua. Korvauksen hakijalla voisi olla myös muita perusteluita syitä, joiden vuoksi hän pitäisi mahdottomana korvauksen saamista korvausvelvolliselta. Esimerkiksi korvausvelvollisen verotus- ja eläketietojen ja muun selvityksen perusteella voitaisiin päätyä samaan lopputulokseen.

Hakemusmenettelystä ja selvityksistä säädettäisiin pykälän 4 momentin mukaan tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

19 §. *Alueen pilaantumisen selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdistaminen.*

Vastuu pilaantuneesta alueesta

Ympäristönsuojelulain 133 §:ssä säädetään maaperän ja pohjaveden puhdistamisvelvollisuudesta. Lähtökohtana on, että se, jonka toiminnasta on aiheutunut maaperän tai pohjaveden pilaantumista, on velvollinen puhdistamaan pilaantuneen maaperän ja pohjaveden (pilaantunut alue) siihen tilaan, ettei siitä voi aiheutua vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle. Lisäksi 133 §:n 2 momentissa säädetään haltijan vastuusta seuraavasti: ”Jos maaperän pilaantumisen aiheuttajaa ei saada selville tai täyttämään puhdistamisvelvollisuuttaan ja jos pilaantuminen on tapahtunut alueen haltijan suostumuksella tai hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää alueen tila sitä hankkiessaan, on alueen haltijan puhdistettava alueen maaperä siltä osin kuin se ei ole ilmeisen kohtuutonta. Alueen haltija vastaa samoin edellytyksin myös pilaantuneen pohjaveden puhdistamisesta, jos pilaantuminen on johtunut kyseisen alueen maaperän pilaantumisesta.” Kunnan vastuu perustuu 133 §:n 3 momenttiin. Sen mukaan, jos pilaantuneen alueen haltijaa ei voida velvoittaa puhdistamaan pilaantunutta maaperää, kunnan on selvitettävä maaperän puhdistamistarve ja puhdistettava maaperä.

Vahinkoa kärsineellä kiinteistön omistajalla, joka ei itse ole edellä mainitun 133 §:n 2 momentin perusteella velvollinen puhdistamaan kiinteistöä, olisi toissijaisessa vastuutilanteessa käytännössä kaksi vaihtoehtoa saada omistamansa kiinteistön pilaantuneisuus selvitettyksi ja pilaantunut kiinteistö puhdistetuksi. Hän voisi itse olla pilaantuneisuuden selvittämistä ja maaperän tai pohjaveden puhdistamista koskevan hankkeen tilaajana ja käyttää tarvittaessa ulkopuolisia palveluja kuten rakennuttajakonsulttia. Tehtävän helpottamiseksi on muun muassa julkaistu opas Pilaantuneen maa-alueen kunnostushankkeen tilaaminen (Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2016). Oppaan tavoitteena on tukea pilaantuneisuusselvitysten ja kunnostustoimien tilaajaa tekemään oikea-aikaisia ja tarkoituksenmukaisia päätöksiä. Lisäksi vahinkoa kärsinyt voi pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain 8 §:n nojalla pyytää Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta maksullisia asiantuntijapalveluja alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen. Selvittämis- ja puhdistamistoimista aiheutuneista kustannuksista haettaisiin korvaus ympäristövahinkorahastolta. Niissä tilanteissa, joissa vahinkoa kärsineellä ei olisi mahdollisuutta saada kiinteistönsä tutkimiseen tai puhdistamiseen korvausta ympäristövahinkorahastolta, hän voisi hakea ELY-keskukselta mainitun lain mukaista avustusta (6 §) tai alueen pilaantuneisuuden selvittämistä tai puhdistamista (12 §).

Jos pilaantuneen kiinteistön omistaja ei itse ole vastuussa kiinteistön puhdistamisesta eikä ensisijaista vastuullista tiedetä tai tämä on maksukyvytön, saattaa kiinteistön omistaja joutua ikävään tilanteeseen. Jos hänellä ei itsellään olisi tarvittavia varoja puhdistamisen hoitamiseen,

olisi hänen odotettava, että kunta selvittäisi alueen puhdistamistarpeen ja tarvittaessa puhdistaisi alueen. Vaikka kunnan ympäristönsuojelulain mukainen velvoite on ehdoton, voi kuitenkin pahimmillaan kestää vuosia ennen kuin konkreettiset toimet alkavat. Kuntien taloudelliset mahdollisuudet vastata ympäristönsuojelulain 133 §:n 3 momentin mukaisista velvoitteistaan ovat heikot. Valtaosalla kunnista ei myöskään ole osaamista puhdistamishankkeiden hoitamisesta. Vahingon kärsijän näkökulmasta tilannetta ei voida pitää kohtuullisena ja tämän vuoksi laissa ehdotetaan säädettyväksi menettelyä, jolla voidaan edistää alueen pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneen alueen puhdistamista.

Alueen pilaantuneisuuden selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdistaminen

Ympäristön pilaantumisen vaikutuksia ei aina pystytä torjunta- ja rajoittamistoimilla saamaan kokonaan hallintaan, vaan joudutaan selvittämään tarvetta mahdollisille jatkotoimille, kuten alueen pilaantuneisuuden tutkimista ja pilaantuneen alueen puhdistamista.

Pykälän 1 momentissa säädettyihin 14 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa vahinkoa kärsineen mahdollisuudesta hakea ympäristövahinkorahastolta päätös omistamansa alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä ja pilaantuneen alueen puhdistamisesta sekä näistä toimista aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Hakemus voisi koskea maaperän, pohjaveden tai sedimenttien pilaantumisen selvittämistä ja todetun pilaantumisen puhdistamista. Alueella tarkoitettaisiin tässä sekä maa-alueita (maaperää) että pohjavesialueita. Käsitteet vastaisivat ympäristönsuojelulain 14 luvun (Pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistaminen) käsitteitä. Hakemuksen ympäristövahinkorahastolle tekisi useimmissa tapauksissa vahinkoa kärsinyt kiinteistön omistaja, mutta hakijana voisi olla myös esimerkiksi pitkäaikaisen tontin- taikka muun maanvuokrasopimuksen nojalla kiinteistöä hallussaan pitävä.

Hakijan oikeus saada myönteinen päätös hakemukseensa riippuisi 1 momentin mukaan siitä, olisiko alueen kunnostustarpeen selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdistaminen terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan selvittämiseksi ja hallitsemiseksi perusteltua. Kohde kunnostetaan normaalitilanteessa samaan käyttötarkoituksen kuin missä se oli ollut ennen vahinkotapahtumaa.

Arvioitavalla terveystilalla tarkoitetaan tässä pykälässä sellaisia ihmisen terveyteen kohdistuvia mahdollisia haittoja, jotka voivat aiheutua altistumisesta haitallisille aineille. Terveyshaitat voivat olla hyvin erilaisia ja ilmestyä eri tavoilla, arviointi edellyttää arviota altistuksen määrästä ja kestosta sekä tietoa haitta-aineiden vaikutuksista. Ympäristöriskeillä tarkoitetaan puolestaan haitallisia vaikutuksia, joita maaperän haitta-aineet saattavat aiheuttaa vaikutusalueen eliöstössä. Edellä tarkoitettujen terveys- ja ympäristövaikutukset voivat ilmetä eri tavoilla kuten pohjaveden tai sisäilman laadun heikentymisenä tai maaperän mikrobitoimintojen heikentymisenä, häiriönä tietyn lajin lisääntymisessä tai lajilukumäärän vähenemisenä.

Momentissa 2 säädettyihin alueen pilaantuneisuuden ja pilaantuneen alueen puhdistamistarpeen arvioinnin perusteista sekä puhdistamisen toteuttamisesta. Noudatettavat säännökset olisivat samat kuin muussakin pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnissa.

Pilaantuneiden maa-alueiden tutkimisen ja kunnostamisen kannalta keskeisiä ympäristönsuojelulain säännöksiä ovat maaperän ja pohjaveden pilaamiskiellot ja pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamista koskevat säännökset. Ympäristönsuojelulain maaperän pilaamiskiellon (16 §) mukaan maahan ei saa jättää tai päästää jätettä tai muuta ainetta taikka eliöitä tai pieneliöitä siten, että seurauksena on sellainen maaperän laadun huononeminen, josta voi aiheutua vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle, viihtyisyyden melkoista vähentymistä tai muu niihin verrattava yleisen tai yksityisen edun loukkaus. Kiellon tarkoituksena on osaltaan turvata

pohjaveden laadun säilyminen maaperän kautta tapahtuvalta pilaantumiselta. Pohjaveden pilaamiskiellossa (17 §) säädetään, että ainetta, energiaa tai pieneliöitä ei saa panna, päästää tai johtaa sellaiseen paikkaan tai käsitellä siten, että muun muassa tärkeällä tai muulla vedenhankintakäyttöön soveltuvalla pohjavesialueella pohjaveden laadun muutos voi aiheuttaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle taikka pohjaveden laatu voi muutoin olennaisesti huonontua. Kielto kattaa myös toisen kiinteistöllä olevan pohjaveden, jonka laadun muutos voi aiheuttaa vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle taikka tehdä pohjaveden kelpaamattomaksi tarkoitukseen, johon sitä voitaisiin käyttää. Pohjaveden pilaamiskiellon mukaan kielletty on myös toimenpide, joka vaikuttamalla pohjaveden laatuun muutoin saattaa loukata yleistä tai toisen yksityistä etua. Säännöksen mukaan myös pohjaveden pilaantumisen vaaran aiheuttaminen on kiellettyä.

Alueen tutkimisen ja kunnostamisen yhteydessä on otettava huomioon myös terveydensuojelulaki (763/1994), jolla turvataan väestön ja yksilön terveyden ylläpitämistä ja edistämistä. Lailla pyritään ennalta ehkäisemään, vähentämään ja poistamaan sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa (1 §). Terveydensuojelulaki sisältää sääntelyä muun muassa talousvedestä (5 luku) ja asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydellisistä vaatimuksista.

Maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnista annetun valtioneuvoston asetuksen (214/2007, PIMA-asetus) mukaan maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnin on perustuttava kohdekohtaiseen arvioon maaperässä olevien haitallisten aineiden mahdollisesti aiheuttamasta vaarasta tai haitasta terveydelle ja ympäristölle eli ns. riskinarvioon. Asetuksen liitteessä on esitetty 52 yleisimmin maaperää pilanneen haitallisen aineen pitoisuuksien kynnys- ja ohjearvot, joita käytetään arvioinnin apuna. Asetuksen lisäksi riskinarviointia ohjaa ympäristöministeriön julkaisema ohje, Pilaantuneen maa-alueen riskinarviointi ja kestävä riskinhallinta (Ympäristöhallinnon ohjeita 6/2014). Ohje tarkentaa PIMA-asetuksen yleisiä periaatteita, ohjaa arvioinnin suorittamista ja tarjoaa päätöksentekoa tukevaa taustatietoa.

Toissijaisissa vastuutilanteissa tulee ratkaistavaksi se, millä tavalla vahinkoa kärsineen kiinteistön omistajan oikeus alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen turvattaisiin. Viranomaisen velvollisuus vahinkojen torjumisessa ja rajoittamisessa ei yleensä ulotu pilaantuneen alueen puhdistamiseen pima-ilmoituksen nojalla.

Ympäristövahinkorahastolla olisi pykälän 3 momentin mukaan mahdollisuus antaa alueen pilaantumisen selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdistaminen Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hoidettavaksi. Alueen pilaantuneisuuden selvittäminen ja vielä erityisesti alueen puhdistaminen on syvää asiantuntemista vaativa tehtävä. Tämän vuoksi on perusteltua, että vahinkoa kärsineellä on mahdollisuus saada puhdistamishankkeen toteuttamiseen apua kustannukset maksavalta ympäristövahinkorahastolta. Myös rahaston etu on, että tutkimukset ja puhdistamistoimet hoidetaan kustannustehokkaasti ja lopputulos on hyvä. Hankintaorganisaation osaamisella on suuri merkitys onnistuneen lopputuloksen kannalta.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on vuodesta 2016 alkaen vastannut keskitetysti pilaantuneiden maa-alueiden riskikohteiden tunnistamisesta, tutkimisesta ja kunnostamiseen liittyvistä tehtävistä. Tehtävistä säädetään elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1392/2014, muutos 208/2016). Asetusta täydennettäisiin ympäristövahinkorahaston ELY-keskuksen hoidettavaksi antamia kohteita koskevalla säännöksellä. Lisäksi pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annettua lakia täydennettäisiin uudella 12 a §:llä, jonka mukaan Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voisi järjestää alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja pilaantuneen alueen puhdistamisen ympäristövahinkorahastosta annetun lain 21 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa ympäristövahinkorahaston

kustannuksella. Ympäristövahinkorahasto maksaisi Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen hoidettavaksi annetuista selvitys- ja puhdistamishankkeista aiheutuvat kustannukset.

Öljysuojarahaston korvauskäytännön perusteella arvioidaan, että ympäristövahinkovakuutuksesta tulisi korvattavaksi vähemmän kuin yhden alueen pilaantuneisuuden puhdistaminen vuodessa. Kymmenen vuoden aikaperspektiivissä näitä kohteita saattaisi olla 3—4 kappaletta.

20 §. Ennakkokorvaus. Pykälässä säädettäisiin ympäristövahinkorahastosta viranomaiselle myönnettävästä ennakkokorvauksesta pelastuslain mukaisista öljy- ja aluskemikaalivahingon torjuntatoimista sekä ympäristönsuojelulain 182 a §:ssä tarkoitetuista kustannuksista. Ennakkokorvausta voitaisiin myöntää vastuukysymysten epäselvyyden, kustannusten suuruuden tai toimien kiireellisuuden vuoksi. Ympäristövahinkotilanteiden ennakoimattomuus sekä vastaavasti vaikeus ennakoida vaadittavien torjuntatoimien laajuutta ja kestoja vaikuttaisi ennakkokorvauksen maksamisen edellytysten arviointiin. Pääsääntönä kaikissa tilanteissa olisi se, että ympäristövahinkorahastosta korvattaisiin viranomaisille aiheutuneet torjuntakustannukset jälkikäteen 18 §:ssä tarkoitettussa menettelyssä.

Ympäristövahinkorahastoon perustuva hallinnollinen korvausjärjestelmä ei vaikuttaisi ympäristövahingon aiheuttajan ensisijaiseen velvollisuuteen vastata aiheuttamansa vahingon kustannuksista. Tästä syystä ennakkokorvauksen myöntämisen lähtökohtana olisi perusteltu käsitys siitä, että korvausta ei saataisi perittyä kustannuksista vastaavalta taholta tai tätä tahoja ei saataisi selvitettyksi. Ennakkokorvauksen myöntämisestä huolimatta korvausta hakenut viranomainen huolehtisi itse torjuntakustannusten takaisinperinnästä kustannuksista vastaavalta taholta. Ehdotettavan lain 21 §:ssä tarkoitettu ympäristövahinkorahaston takautumisoikeus ja kustannusten mahdollinen takaisinperintä ympäristövahinkorahaston toimesta koskisi vain tilanteita, joissa ympäristövahinkorahastosta myönnettävä korvaus olisi lopullinen.

Ennakkokorvauksen maksamisen perusteena olevan kustannusten suuruuden arviointi olisi tapauskohtaista. Arvioinnissa otettaisiin huomioon viranomaisen käytössä olevat voimavarat torjuntatoimien toteuttamiseksi. Pelastustoiminnan ollessa kyseessä torjuntatoimet ovat aina kiireellisiä ja niistä aiheutuvat kustannukset katetaan ensi vaiheessa osana pelastustoimen kustannuksia. Toimien kiireellisyys tai vastuukysymysten epäselvyys ei näin ollen olisi yleensä yksinään peruste ennakkokorvauksen maksamiselle pelastustoimintaan lukeutuvissa öljy- ja aluskemikaalivahinkojen torjuntatilanteissa. Sen sijaan ennakkokorvauksen maksamisen perusteena voisi olla kustannusten suuruus esimerkiksi merkittävässä öljy- tai aluskemikaalivahingoissa. Vahingon seurausten vaikuttaessa merkittävästi tai laaja-alaisesti terveyteen tai ympäristöön torjuntatoimien kustannukset voivat olla huomattavia, jolloin ennakkokorvauksen maksamisen voitaisiin katsoa olevan perusteltua torjuntatoimien kustannusten kattamiseksi. Jos torjuntakustannukset ovat suuret, kustannusten perintä pelastuslain 99 a §:n mukaisesti vahingosta vastuulliselta tai tämän vakuutusyhtiöltä voidaan jo ennakolta arvioida olevan muita tilanteita useammin tuloksetonta. Vakuutusturvan kattavuus vaikuttaa perintämahdollisuuteen.

Ympäristövahinkojen torjunnasta merialueilla vastaavalla Rajavartiolaitoksella on suurissa vahinkotilanteissa mahdollisuus saada lisärahoitusta myös valtion talousarviosta. Jos kuitenkin torjuntakustannusten periminen vastuulliselta kestäisi kohtuuttoman pitkään, esimerkiksi vuosia, voisi myös valtion torjuntaviranomaisella olla mahdollisuus saada ennakkokorvausta ympäristövahinkorahastosta.

Kustannusten suuruus olisi peruste ennakkokorvauksen maksamiselle myös pelastuslain mukaisissa jälkitorjuntatilanteissa. Kunta vastaa jälkitorjunnasta alueellaan. Kuntien vähäiset taloudelliset voimavarat voivat vaikeuttaa jälkitorjunnan toteuttamista. Voimavaroissa voi myös olla

kuntakohtaisia eroja. Ennakkokorvauksen maksamista jälkitorjuntatoimien toteuttamiseksi voitaisiin tästä syystä pitää perusteltuna myös vähäisemmissä öljyvahinkotilanteissa yksistään vastuukysymysten epäselvyyden vuoksi, kun otetaan huomioon mahdollinen epävarmuus ja viive kustannusten perimisessä vahingosta vastuulliselta tai tämän vakuutusyhtiöltä. Esimerkiksi jos öljyvahingon aiheuttajasta on epäselvyyttä eli öljypäästön lähdettä ei esimerkiksi ole kyetty kiistattomasti osoittamaan tai jos vastuukysymysten ratkaisu pitkäkestoisessa oikeudenkäynnissä on kesken, pienelle kunnalle voitaisiin myöntää ennakkokorvausta vastuukysymysten ratkeamiseen asti. Torjuntatoimien kiireellisyys olisi itsenäinen peruste ennakkokorvauksen maksamiselle niissä jälkitorjuntatilanteissa, joissa toimien viivytyksetön toteuttaminen olisi ratkaisevaa tilanteen hallitsemiseksi sekä terveyteen ja ympäristöön kohdistuvien uhkien torjumiseksi, mutta joissa toimiin tarvittavan rahoituksen järjestäminen riittävän joutuisasti ei muutoin olisi käytännössä mahdollista.

Ennakkokorvauksen maksaminen on mahdollista myös nykyisestä öljysuojarahastosta (öljysuojarahastolain 11 §). Säännöksen arvioitiin alun perin soveltuvan lähinnä suuren öljyvahingon aiheuttamaan tilanteeseen. Käytännössä pykälä on tullut sovellettavaksi muutamia kertoja ja silloin kysymys ei ole ollut niinkään kustannusten suuruudesta, vaan muista tekijöistä. Nykyisen öljysuojarahaston korvauskäytännössä lähinnä öljyvahingon jälkitorjuntaviranomaiset eli kunnat ovat hakeneet korvausta tilanteissa, joissa vahingosta vastuullisen selvittämisen esimerkiksi oikeusteitse on arvioitu vievän jopa joitakin vuosia. Kunnat ovat pitäneen kohtuuttomana, että ne joutuisivat sitomaan varojaan tällaisiin kustannuksiin pitkäksi aikaa. Myös pelastuslaitokset ovat joissakin tapauksissa hakeneet ennakkokorvausta torjuntakustannuksiinsa. Mitä suuremmista kustannuksista on kyse suhteessa viranomaisen taloudellisiin mahdollisuuksiin, sitä perustellumpaa ennakkokorvauksen myöntäminen on ollut.

Myös ympäristönsuojelulain 182 a §:n soveltamistilanteissa kustannusten suuruus olisi peruste ennakkokorvauksen myöntämiselle ympäristövahinkorahastosta, kun viranomainen ryhtyy välttämättömiin toimiin ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tai rajoittamiseksi. Kustannusten suuruuden arviointiin ennakkokorvauksen maksamisen perusteena vaikuttaisi se, että pykälässä tarkoitettun viranomaisen eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ei voida kohtuudella edellyttää varautuvan ennakoita pykälässä tarkoitettuihin tilanteisiin. Viranomaistoimiin ryhtyminen ympäristönsuojelulain 182 a §:n nojalla on poikkeuksellista ja säännöksen on ennakoitu tulevan sovellettavaksi vain harvoin (HE 116/2018 vp). Käytännössä kustannuksia ympäristönsuojelulain 182 a §:n soveltamistilanteissa pidettäisiin muina kuin suurina vain silloin, kun kustannusten arvioitaisiin olevan viranomaisen käytettävissä oleviin voimavaroihin nähden ilmeisen vähäisiä. Kuten jälkitorjuntatilanteissa, kustannusten kiireellisyys olisi peruste ennakkokorvauksen maksamiselle, kun toimien viivytyksetön toteuttaminen olisi ratkaisevaa tilanteen hallitsemiseksi sekä terveyteen ja ympäristöön kohdistuvien uhkien torjumiseksi. Tarve järjestää toimiin tarvittava rahoitus ilmenisi tällaisissa tilanteissa äkillisesti ja ennakoinmattomasti. Tilanteeseen varautuminen osana tavanomaista ympäristöluvanvaraisen toiminnan valvontatyötä ei kaikissa tapauksissa ole mahdollista. Esimerkiksi vaarallisten jätteiden jätehuollon laiminlyönti tai päästörajojen ylitykset voivat käydä ilmi vasta siinä vaiheessa, kun toiminnasta aiheutuvat haitalliset vaikutukset jo ilmenevät.

[Täydentyä Ahvenanmaan osalta]

Pykälän 2 momentin mukaan ennakkokorvausta koskevassa hakemuksessa hakijan olisi esitettävä selvitys korvattavista kustannuksista ja 1 momentissa tarkoitettun ennakkokorvauksen maksamisen perusteesta eli vastuukysymysten epäselvyydestä, kustannusten suuruudesta tai toimien kiireellisyydestä. Ennakkokorvausta voitaisiin hakea ennen torjuntatoimiin ryhtymistä tai torjuntatoimien jo alettua. Tilannekohtaisesti voisi ilmetä myös tarve täydentää ennakkorahoitusta

koskevaa hakemusta torjuntatoimista aiheutuvien kustannusten osoittautuessa alun perin arvioitua suuremmiksi. Korvattavia kustannuksia koskevalta selvitykseltä edellytettäisiin riittävää täsmällisyyttä ja kustannusten erittelyä. Selvitykselle ei asettaisi kohtuuttoman korkeita vaatimuksia, jotta korvauksen maksaminen ei tarpeettomasti hidastuisi.

Pykälän 3 momentin mukaan lopullinen korvaus torjuntatoimista myönnettäisiin sen jälkeen, kun hakija olisi esittänyt selvityksen aiheutuneista kustannuksista ja siitä, että 13 §:ssä säädetty edellytys korvauksen maksamiselle ympäristövahinkorahastosta täyttyy. Selvityksen sisällöstä ja sen riittävyyden arvioinnista säädetäisiin 18 §:n 3 momentissa. Liikaa maksettu ennakkokorvaus olisi viivytyksettä palautettava ympäristövahinkorahastoon. Palautus tulisi tehdä jo ennen lopullisen korvauksen maksamista koskevaa päätöstä, jos ennakkokorvauksen havaittaisiin ylittävän torjuntatoimista johtuvat kustannukset.

21 §. Takautumisoikeus. Ympäristövahinkorahastosta korvausta saaneen oikeus saada korvausta korvausvelvolliselta tai kustannuksista vastaavalta taholta siirtyy rahastolle siltä osin kuin korvausta on maksettu. Erityisestä syystä korvauksen perimisestä voidaan luopua kokonaan tai osittain. Tällaiset erityiset seikat liittyisivät korvausvelvollisen tai kustannuksista vastaavan tahon sairauteen, työttömyyteen tai muuhun näihin rinnastettavaan sosiaaliseen suoritusteeseen.

Vastaavanlainen säännös takautumisoikeudesta on öljysuojarahastosta annetun lain 16 §:ssä ja ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain 20 §:n 2 momentissa.

22 §. Avustus torjuntakaluston hankkimiseen. Öljysuojarahastosta maksetaan korvauksia ja myönnetään avustuksia torjuntakaluston hankkimisesta ja torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneisiin kustannuksiin (laki öljysuojarahastosta 1 § 2 momentti). Ahvenanmaan maakunnalle voidaan korvata aluöljyvahinkojen torjuntakaluston hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia (18 § 2 momentti). Öljysuojamaksuun liittyvien oikeudellisten ongelmien vuoksi on arvioitava uudelleen öljysuojarahaston tulevaisuus ja mahdollisuus korvata pelastustoimen öljyntorjuntamenoja.

Ölly- ja aluskemikaalivahinkojen torjunnan siirryttyä vuoden 2019 alusta sisäministeriön hallinnonalan tehtäväksi näiden vahinkojen torjunnasta tuli pelastuslain mukaista pelastustoimintaa. Kunnat vastaavat lain 24 §:n mukaan pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla (alueen pelastustoimi) ja ne myös pääasiassa vastaavat pelastustoimen kustannuksista (95 §). Öljysuojarahastosta annetun lain 17 §:n mukaan rahastosta korvataan alueen pelastustoimelle pelastuslain 47 §:ssä tarkoitetun öljyvahinkojen torjuntasuunnitelman mukaisesti torjuntakaluston hankkimisesta aiheutuneet kustannukset. Pelastustoimen järjestäminen on hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) mukaan hyvinvointialueen vastuulla. Alueen taloudesta säädetään hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021). Pelastustoimen palveluista hyvinvointialueella säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa (613/2021). Hyvinvointialueiden rahoitus tulee kokonaisuudessaan valtion talousarviosta. Rahoitus kattaa myös ympäristövahinkojen torjunnan kustannukset siltä osin kuin ne kuuluvat pelastustoimintaan. Yhdessä lainanottovaltuuksien kanssa hyvinvointialueen rahoituksen pitäisi riittää pelastustoimen investointeihin. Hyvinvointialueen pelastustoimi aloittaa 1 päivänä tammikuuta 2023.

Hyvinvointialueen pelastustoimen rahoitus on yleiskatteista, mikä tarkoittaa sitä, että alueen pelastustoimi jakaa käytössään olevat rahat tarkoituksenmukaisella tavalla kaikkien tehtäviensä kesken. Jotta ympäristövahinkojen torjunnan taso ei tulevaisuudessa laskisi nykyisestä, on katsottu olevan tarpeen tukea ympäristövahinkojen torjuntakaluston hankintaa harkinnanvaraisella korvamerkityllä avustuksella.

Ahvenanmaan maakunnassa kunnat vastaavat pelastustoimesta myös 31.12.2022 jälkeen. Pelastustoiminta nojaa Ahvenanmaan laajaan vapaaehtoisten palokuntien verkostoon. Kunnat vastaavat julkisen vallan käytöstä ja toiminnan johtamisesta sekä investoivat varusteisiin ja kalustoon. Ahvenanmaalla on kaksi pelastustoimen aluetta, Maarianhaminan pelastuslaitos ja Ahvenanmaan maakuntien pelastustoimen alue (Mariehamns räddningsverk, Räddningsområde Ålands Landskommuner). Ahvenanmaan maakunta vastaa öljyvahinkojen torjunnasta. [Täydenty]

Ehdotettu 22 §:n mukainen avustus voisi joissakin tilanteissa nopeuttaa kaluston hankinta-aikataulua tai jopa olla ratkaiseva tekijä tilanteessa, jossa hyvinvointialueen pelastustoimella tai Ahvenanmaan torjuntaviranomaisella olisi useita samanaikaisia tarpeita hankintalistallaan. Avustukseen käytettävät varat siirrettäisiin ympäristövahinkorahastoon valtion talousarviosta. Muita rahaston varoja, kuin nimenomaan tähän tarkoitukseen siirrettyjä määrärahoja, ei voitaisi käyttää hankintojen avustamiseen.

Valtionavustuslain (688/2001) 6 §:ssä säädetään, että valtionavustus ei saa kattaa valtionavustuksen kohteena olevasta toiminnasta tai hankkeesta aiheutuvien kokonaiskustannusten täyttä määrää, jollei valtionavustuksen myöntämisen tavoitteiden saavuttamiseksi välttämättömistä ja perustelluista syistä muuta johdu. Tätä pidettäisiin pykälän 2 momentin mukaan lähtökohtana myös myönnettäessä avustusta ympäristövahinkorahastosta. Avustuksen enimmäismäärästä voitaisiin säätää asetuksella ja harkita siinä yhteydessä, että voisiko avustusosuus olla tavallista suurempi, jos se olisi perusteltua ympäristövahinkojen torjuntakyvyn näkökulmasta. Aluksista aiheutuvien päästöjen torjuntavalmiuden kehittäminen voisi vaatia erityispanostuksia esimerkiksi herkillä rannikkoalueilla tai sisävesillä. Myös käyttötarkoitukseltaan rajoittuneen, mutta ympäristövahinkojen torjunnan kannalta tärkeän hankinnan toteutumista voitaisiin edistää tällä avustuksella. Samantapainen säännös on myös öljysuojarahastosta säädetyn lain 17 §:n 2 momentissa. Avustuksen tarkoitus ei kuitenkaan ole rikastuttaa saajaansa, minkä vuoksi tämän pykälän 2 momentin lopussa säädettäisiin, että avustus yhdessä muun samaan tarkoitukseen myönnetyn avustuksen kanssa ei voisi ylittää hankinnan hyväksyttävien kulujen määrää.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä avustuksen hakemisesta, sen määräytymisen perusteista ja avustuksen enimmäismäärästä.

23 §. Katselmuslautakunta. Pykälä vastaa öljysuojarahastosta annetussa laissa ja valtioneuvoston asetuksessa olevia säännöksiä katselmuslautakunnasta, sovitettuna ympäristövahinkorahastoon. Ehdotettu 100 000 euron kustannusarvio on korkeampi kuin nykylaisäädännössä, jossa käytettyä 20 000 euron rajaa on pidetty liian pienenä.

4 luku. Ympäristövahinkorahaston hallinto ja talous

24 §. Valtionavustuslain soveltaminen. Ympäristövahinkorahastosta myönnettäviin harkinnanvaraisiin avustuksiin, joita olisivat 20 §:n mukainen ennakkokorvaus ja 22 §:n nojalla myönnettävät avustukset, sovellettaisiin valtionavustuslakia, jollei tästä laista muuta johdu. Ympäristövahinkorahasto toimisi mainitussa laissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena.

Valtionavustuslaki on harkinnanvaraisia valtionavustuksia koskeva yleislaki. Valtionavustuksella tarkoitetaan valtionavustuslain 1 §:n 1 momentin mukaan tuenluonteista rahoitusta tietyn toiminnan tai hankkeen avustamiseksi. Valtionavustuslaissa säädetään valtionavustuksen myöntämisen perusteista ja yleisistä edellytyksistä, valtionavustuksen käytöstä ja sen valvonnasta, palauttamisesta ja takaisinperinnästä sekä tietojensaannista ja tietojen luovuttamisesta. Valtionavustuslakia sovelletaan valtion talousarvion otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varoista myönnettävään valtionavustukseen.

25 §. *Ympäristövahinkorahaston hallitus ja henkilöstö.* Ympäristöministeriö nimittäisi ympäristövahinkorahaston hallituksen kolmen vuoden toimikaudeksi kerrallaan. Hallituksessa olisi yhteensä kuusi jäsentä ja heillä jokaisella henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen puheenjohtajan nimeäisi ympäristöministeriö, joka myös vapauttaisi hallituksen, sen puheenjohtajan, jäsenen tai varajäsenen tehtävästään.

Ympäristövahinkorahaston hallituksessa olisivat edustettuina ympäristöministeriön lisäksi rahaston toimialaan keskeisesti liittyvät tahot. Valtion viranomaisten lisäksi edustus voisi olla elinkeinoelämän järjestöillä ja paikallisilla ja alueellisilla viranomaisilla. Hallintomallilla pyritään osallistamaan ja sitouttamaan rahastoon sen toiminnan kannalta tärkeät sidosryhmät. Kokoonpanoa olisi mahdollista tarkastella tarvittaessa.

Ympäristöministeriö määräisi omista virkamiehistään ympäristövahinkorahastolle pääsihteerin, tämän sijaisen ja tarvittavat esittelijät.

Ympäristövahinkorahaston hallitus voisi ottaa tarpeellisen määrän asiantuntijoita täydentämään hallituksen osaamista erityisissä kysymyksissä. Asiantuntija otettaisiin yleensä hallituksen toimikauden ajaksi. Kun rahastossa olisi käsiteltävänä Ahvenanmaan maakuntaa koskeva asia, olisi hallituksen kuultava asiantuntijana Ahvenanmaan maakunnan edustajaa.

Rahastolla olisi oikeus käyttää valtioneuvoston yhteisiä konsernipalveluita, kuten tietojärjestelmiä sekä siivous-, virastomestari- ja vartiointipalveluja.

Rahaston toiminnasta aiheutuvat palkka- ja muut menot suoritettaisiin ympäristövahinkorahastosta. Ympäristöministeriö ei vastaisi kustannuksista näiltä osin.

26 §. *Hallituksen tehtävät.* Ympäristövahinkorahaston hallituksella olisi pääasiallinen vastuu rahaston toiminnasta.

Keskeinen ympäristövahinkorahaston hallituksen tehtävä olisi päättää rahastosta maksettavista korvauksista ja avustuksista. Hallitus päättäisi muistakin rahaston talouden ja toiminnan kannalta merkittävistä ja laajakantoisista asioista. Rahaston hallitus huolehtisi myös rahaston hallinnosta, talouden ja toiminnan järjestämisestä sekä kirjanpidon, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä. Hallituksen tehtävänä olisi ratkaista rahaston päätöksistä tehdyt oikeasuvaatimukset ja antaa vastine rahaston päätöksiä koskevissa valitusasioissa. Rahaston hallitus päättäisi myös rahaston toiminta- ja taloussuunnitelmasta, tekisi ympäristöministeriölle esityksen rahaston tulostavoitteiksi ja vuotuiseksi talousarvioksi ja huolehtisi rahaston maksuvalmiudesta. Hallituksen tehtävänä olisi vuosittain hyväksyä ja allekirjoittaa rahaston tilinpäätös ja toimittaa se ympäristöministeriölle.

Varsinkin rahaston toiminnan alkaessa hallituksen mahdollisuuksia suunnitella ja ennakoida ympäristövahinkorahaston taloutta todennäköisesti rajoittaa se, että korvattaviksi tulevien tilanteiden määrää ei ole mahdollista tarkasti arvioida vuodeksi tai pidemmäksi aikaa eteenpäin. Myös ympäristövahinkomaksuista kertyvien tulojen arvioiminen aivan toiminnan alussa saattaa olla vaikeaa. Talouden suunnittelu ja maksuvalmiudesta huolehtiminen ovat kuitenkin olennaisia turvattaessa ja vakiinnutettaessa ympäristövahinkorahaston toimintaa. Lisäksi rahaston korvauskäytännön kautta tulkinta toissijaisista vastuista kehittyy.

27 §. *Ympäristövahinkorahaston neuvottelukunta.* Ympäristöministeriö voisi nimetä ympäristövahinkorahaston neuvottelukunnan edistämään vuoropuhelua viranomaisten ja rahaston toi-

mintaan liittyvien toimialojen kesken. Neuvottelukunnan tehtävänä olisi käsitellä rahaston korvaamiin onnettomuuksiin liittyviä yleisiä ja periaatteellisia kysymyksiä, muita korvausasioita sekä edistää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa rahaston toimintaan liittyvien tahojen välillä.

28 §. Pääomarajat. Pykälässä säädettäisiin, että vuosittaisen ympäristövahinkomaksun kantaminen keskeytettäisiin sen vuoden lopussa, jona ympäristövahinkorahaston pääoma on marraskuun viimeisenä päivänä ylittänyt 30 miljoonaa euroa. Kantaminen aloitettaisiin uudelleen sen vuoden päätyttyä, jona järjestelmän pääoma on marraskuun viimeisenä päivänä alle 15 miljoonaa euroa. Maksun kantamisen keskeyttäminen ei 3 momentin mukaan kuitenkaan koskisi sen kalenterivuoden maksua, jona toiminta alkaa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtion talousarviosta ympäristövahinkojen torjunnan kalustohankintojen avustamiseen myönnetty määräraha ei sisälly 1 momentissa tarkoitettuun pääomaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ympäristöministeriön on viipymättä ilmoitettava NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, jos järjestelmän pääomassa tapahtuu 1 momentissa tarkoitettu muutos.

Pykälällä varmistettaisiin, että ympäristövahinkorahastoon ei kertyisi varoja tarpeettomasti. Pääoman alaraja olisi tarpeen rahaston maksukyvyn turvaamiseksi.

29 §. Kirjanpito, maksuliike ja tilinpäätös. Ympäristövahinkorahaston taloudenpitoa koskevassa säännöksessä viitattaisiin valtion talousarviosta annettuun lakiin (423/1988). Lain 21 a §:ssä säädetään, että talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston maksuliikkeeseen, kirjanpitoon ja sen yhteydessä järjestettävään muuhun seurantaan, tilinpäätökseen, toimintakertomukseen ja laskentatoimeen sekä palkanlaskentaan ja matkakustannusten korvausten tarkastamiseen sovelletaan, mitä tässä laissa ja sen nojalla säädetään tai määrätään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

30 §. Tilintarkastus. Pykälässä säädettäisiin ympäristövahinkorahaston tilintarkastuksesta ja tilintarkastuksen suorittamistavan perusteista. Tilintarkastus liittyy yleisesti ottaen tilivelvollisuuteen ja asianmukaisen taloudenhoidon vaatimukseen. Ympäristövahinkorahaston tilintarkastuksen hoitaminen ehdotetaan säädettäväksi Valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväksi.

Pykälän 2 momentissa olisi perussäännökset tilintarkastajan tehtävistä ja velvollisuudesta antaa kultakin tilikaudelta tilintarkastuskertomus. Momentissa säädettäisiin myös, mistä seikoista tilintarkastuskertomuksessa olisi lausuttava. Pykälän 3 momentti koskisi ongelmatilanteita tilikauden aikana ja 4 momentti rahaston hallituksen ja henkilöstön avustamisvelvollisuutta tarkastuksessa.

31 §. Virkavastuu ja vahingonkorvausvastuu. Pykälässä säädettäisiin ympäristövahinkorahaston hallituksen jäsenten rikosoikeudellisesta virkavastuusta, koska hallitus käyttää toiminnassaan julkista valtaa ja hallitukseen kuuluisi muitakin kuin valtion virkamiehiä. Hallituksen jäsenten vahingonkorvausvastuuseen sovellettaisiin vahingonkorvauslakia.

5 luku. Oikaisumenettely ja muutoksenhaku

32 §. Oikeus muutoksenhakuun. Pykälässä säädettäisiin oikeudesta muutoksenhakuun.

Maksuvelvollisen muutoksenhakuoikeudesta säädettäisiin 1 momentissa. Maksuun saisi lisäksi hakea muutosta se, joka muutoin on maksun suorittamisesta vastuussa. Muutosta muuhun kuin maksupäätökseen saa hakea se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen

tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Muulla kuin maksupäätöksellä tarkoitetaan 18 §:n mukaista korvausten myöntämistä koskevaa päätöstä, 20 §:n mukaista ennakkorvausta koskevaa päätöstä sekä 22 §:n mukaista päätöstä avustuksesta torjuntakaluston hankkimiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan rahaston puolesta oikeus hakea muutosta olisi rahaston hallituksella.

33 §. *NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen oma-aloitteinen päätöksen oikaiseminen.* Pykälässä säädettäisiin, milloin NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus oikaisisi päätöstä oma-aloitteisesti joko maksuvelvollisen hyväksi tai vahingoksi.

Pykälän 1 momentin mukaan päätöstä oikaistaisiin ensinnäkin, jos maksuvelvolliselle on virheen takia määrätty liikaa ympäristövahinkomaksua. Oikaisu voitaisiin tehdä virheen laadusta ja sen syystä riippumatta. Päätöksen oma-aloitteinen oikaiseminen voisi koskea esimerkiksi asia-, kirjoitus- ja laskuvirheitä sekä muita virheitä. Käytännössä oikaisu maksuvelvollisen hyväksi rajoittuisi kuitenkin vain selvien tai ilmeisten virheiden oikaisuun. Oikaisu maksuvelvollisen hyväksi voidaan tehdä kolmen vuoden kuluessa maksun määräämistä seuraavan kalenterivuoden alusta. Määräaika olisi ehdoton, eikä sitä voitaisi katkaista.

Pykälän 2 momentin mukaan maksupäätös oikaistaisiin maksuvelvollisen vahingoksi, jos ympäristövahinkomaksu on jäänyt kokonaan tai osaksi määräämättä. Jos maksuvelvolliselle on laskuvirheen tai siihen verrattavan erehdyksen vuoksi taikka sen johdosta, ettei asiaa ole joltakin osalta tutkittu, jäänyt määräämättä ympäristövahinkomaksu maksuvelvollisen sitä aiheuttamatta, maksupäätös on oikaistava. Oikaisu voitaisiin tehdä riippumatta päätöksessä olevan virheen laadusta tai siitä, kenen syystä virhe on aiheutunut. Oikaisu voisi koskea päätöksessä olevia asia-, kirjoitus- ja laskuvirheitä sekä muita virheitä. Oikaisu viranomaisen hyväksi voidaan tehdä vuoden kuluessa sitä seuraavan kalenterivuoden alusta, jolloin maksu määrättiin tai se olisi pitänyt määrätä. Määräaika olisi ehdoton, eikä sitä voitaisi katkaista.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöstä ympäristövahinkomaksusta ei kuitenkaan oikaista, jos asia on ratkaistu valitukseen annetulla päätöksellä.

34 §. *Oikaisuvaatimus ja muutoksen hakeminen viranomaisen päätökseen.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että vuosittaista ja kertaluonteista ympäristövahinkomaksua koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta. [Täydentyä]

Vastaavasti 2 momentissa säädettäisiin, että ympäristövahinkorahaston hallituksen antamaan päätökseen voi vaatia oikaisua rahaston hallitukselta.

Noudatettavien oikaisu- ja muutoksenhakumenettelyiden osalta pykälän 3 momentissa viitattaisiin hallintolakiin ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

6 Luku. Erinäiset säännökset

35 §. *Ympäristönsuojelun tietojärjestelmään talletettavat tiedot.* Pykälässä säädettäisiin tiedoista, jotka NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen olisi talletettava ympäristönsuojelulain 222 §:ssä tarkoitettuun ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Talletettavat tiedot liittyisivät NN elinkeino-liikenne ja ympäristökeskukselle säädettävään velvollisuuteen määrätä maksuvelvollisille toiminnanharjoittajille ympäristövahinkomaksut ja kantaa ne, sekä ympäristövahinkorahaston hallitukselle säädettäviin tehtäviin. Kyse olisi siis ehdotettavan ympäristövahinkorahastosta annettavan lain toimeenpanon edellyttämistä tiedoista ja tietotarpeista. Vas-

taavasti ympäristönsuojelulain 222 §:n sääntelyä muutettaisiin niin, että sen tietosisältöä koskevassa säännöksessä huomioitaisiin ehdotettavan ympäristövahinkorahastosta annettavan lain nojalla tietojärjestelmään talletettavat tiedot. Lisäksi ympäristönsuojelulain 222 §:n eri viranomaistahojen tietojensaantioikeutta tietojärjestelmään tallettavista tiedoista koskevassa sääntelyssä huomioitaisiin myös ympäristörahaston hallitukselle säädettäviin tehtäviin liittyvät tietotarpeet. Sekä NN elinkeino-liikenne ja ympäristökeskus, että ympäristöministeriö ovat jo kyseisen tietojensaantioikeuden piirissä.

Pykälässä tarkoitetut tiedot talletettaisiin ympäristönsuojelun tietojärjestelmään kuuluvia tietoja jo sisältävään valvonta- ja kuormitustietojärjestelmään (YLVA). Sinne talletetaan ympäristönsuojelulain 223 §:n nojalla muun muassa tiedot ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraisista, ilmoituksenvaraisista ja rekisteröitävistä toiminnoista. Mainittu tietojen talletusvelvollisuus koskee valtion ympäristölupaviranomaisia ja valtion valvontaviranomaisia sekä kuntia.

Pykälän mukaan tiedot talletettaisiin ”kunkin maksuvelvollisen toiminnanharjoittajan osalta”. Tällä viitattaisiin ehdotettavan lain liitteessä 1 ja 2 tarkoitettuihin toiminnanharjoittajiin, jotka harjoittavat ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa.

Maksuvelvolliset toiminnanharjoittajat yksilöitäisiin niiden tietojen perusteella, joita ympäristönsuojelun tietojärjestelmään kuuluvia tietoja sisältävään valvonta- ja kuormitustietojärjestelmään (YLVA) jo on talletettu ympäristönsuojelulain mukaan luvanvaraisista, ilmoituksenvaraisista ja rekisteröitävistä toiminnoista ja niiden toiminnanharjoittajista. Maksuvelvollisten toiminnanharjoittajien yksilöimiseksi ympäristönsuojelun tietojärjestelmään jo nykyisin talletetut tiedot on käytävä läpi esimerkiksi siitä näkökulmasta, kuuluuko samaan valvontakohteeseen useampia maksuvelvollisia toiminnanharjoittajia. Ehdotetun ympäristövahinkorahastolain toimeenpanon edellyttämä ympäristönsuojelun tietojärjestelmään jo nykyisin talletettujen tietojen hankeluonteinen päivitystarve on tunnistettu myös esityksen vaikutusarvioinnissa.

[Ehdotetun ympäristövahinkomaksun laiminlyöntiä koskevan säännöksen (12 §) perustelujen mukaan NN elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus saisi ympäristövahinkomaksun määräämiseksi tarvittavan tiedon maksuvelvollisen toiminnan harjoittamisesta lupaviranomaiselta tai suoraan ympäristönsuojelun tietojärjestelmästä. Asiaa pohditaan vielä tarkemmin tämän hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierroksen aikana. Toiveena olisi, että ympäristönsuojelun tietojärjestelmään saataisiin luotua toiminto, jonka kautta NN elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus saisi automaattisesti tiedon aina kun järjestelmään talletetaan uusia luvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja. Muussa tapauksessa jouduttaisiin erikseen säätämään asiaa koskeva ilmoitusvelvollisuus valtion ympäristölupaviranomaisilta, valtion valvontaviranomaisilta ja kunnilta NN elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle.]

Pykälän 1 kohdassa ympäristövahinkomaksun määräytymisen perusteilla tarkoitettaisiin ehdotettavan lain 2 luvun 6 ja 7 §:n sääntelyä vuosittaisesta ja kertaluonteisesta ympäristövahinkomaksuvelvollisuudesta. Kyseisissä 6 ja 7 §:n säännöksissä säädettäisiin myös pykälän 1 kohdassa tarkoitetusta maksujen suuruudesta. Pykälän 1 kohdassa tarkoitetusta oikeusmenettelystä ja muutoksenhausta säädettäisiin ehdotettavan lain 5 luvussa. Pykälän 1 kohdan sanamuoto tarkoittaisi, että jos ympäristövahinkomaksuun haetaan muutosta tai oikaisua, niin siitä ei automaattisesti tehtäisi merkintää järjestelmään. Järjestelmään talletettaisiin ainoastaan tieto siitä, jos maksun perusteisiin tai suuruuteen tehdään muutos muutoksenhaun tai oikaisun vuoksi. Näissä tilanteissa NN elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulisi siis päivittää ympäristönsuojelun tietojärjestelmään muuttuneet tiedot ympäristövahinkomaksun perusteista ja maksun suuruudesta, ja lisäksi tallettaa järjestelmään erikseen tieto siitä, että niitä on muutettu.

Pykälän 2 kohdan tarkoittamasta ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden alkamisajankohdasta säädettäisiin ehdotettavan lain 2 luvun 8 §:ssä ja päättymisajankodasta säädettäisiin ehdotettavan lain 2 luvun 9 §:ssä.

Pykälän 3 kohta antaisi mahdollisuuden tallettaa ympäristönsuojelun tietojärjestelmään tarpeen mukaan myös muita kuin pykälän 1 ja 2 kohdissa nimenomaisesti lueteltuja tietoja, mikäli ne olisivat välttämättömiä ympäristövahinkomaksuvelvollisuuden ja sen toteuttamisen kannalta. Välttämättömyysarvioinnin tekisi NN elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Pykälän 3 kohdan tarkoittamina tietoina voitaisiin pitää esimerkiksi tietoa maksun laiminlyönnistä ja sen perusteella määritettävästä korotetusta maksusta (12 §). Maksun laiminlyöntitieto voisi olla merkityksellinen tieto toiminnan valvonnan kannalta myös siitä näkökulmasta, että se voi joissain tilanteissa ennakoida muitakin ongelmia toiminnanharjoittajan taloudenpidossa. Pykälän 3 kohdan mukainen säännös olisi tarpeen, koska osa maksuvelvollisuuden näkökulmasta välttämättömistä tiedoista saattaa konkretisoitua ja täsmentyä vasta myöhemmin, kun uuden lain soveltamisesta ja toimeenpanosta saadaan kokemusta.

Pykälässä tarkoitettujen tietojen tallettamisajankohdan osalta lähtökohtana olisi, että ne tulisi olla talletettuina järjestelmään niin, että ne ovat käytettävissä maksuvelvollisuuden alkaessa. Asiaa voidaan tarvittaessa täsmentää yhteistyössä ympäristöministeriön ja NN elinkeino- ja ympäristökeskuksen kanssa.

[Ehdotetun 10 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnassa ympäristövahinkomaksun määräisi Ahvenanmaan valtionvirasto, johon sovelletaan, mitä ehdotetussa laissa säädetään NN:n elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta. Tämän hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierroksen aikana täsmennetään Ahvenanmaan kanssa käytävien neuvottelujen yhteydessä myös se, tullaanko ympäristönsuojelun tietojärjestelmään tallettamaan tietoja myös Ahvenanmaan valtionviraston toimivaltaan kuuluvien maksuvelvollisten toiminnanharjoittajien osalta. Neuvottelujen perusteella myös vaikutusarviointiosuutta tullaan tarvittavilta osin päivittämään.]

36 §. Viittaus rikoslakiin. Ympäristövahinkomaksun lainvastaisesta välttämisestä ja sen yrittämisestä rangaistaisiin rikoslain veropetosta koskevien säännösten mukaisesti. Rikoslain 29 luvun 9 §:n mukaan verolla tarkoitetaan myös veroon rinnastettavaa julkista maksua, joten säännökset soveltuvat myös ympäristövahinkomaksuun.

Väärän tiedon antamisesta avustusta tai korvausta haettaessa rangaistaisiin rikoslain avustuspetosta koskevien säännösten mukaisesti. Rikoslain 29 luvun 9 §:n mukaan avustuksella tarkoitetaan taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, hyvinvointialueen, hyvinvointiyhtymän, kunnan, kuntayhtymän tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista.

7 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

37 §. Voimaantulo. Ehdotettavan lain olisi tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Ennen lain voimaantuloa ympäristöhallinnon olisi tarkistettava ympäristönsuojelun valvonnan sähköiseen asiointijärjestelmään sisältyvät tiedot maksuvelvollisista ja tehtävä tietojärjestelmään maksujen kantamiseksi tarpeelliset muutokset.

Lailta ympäristövahinkorahastosta kumottaisiin sekä öljysuojarahastosta että ympäristövahinkovakuutuksesta annetut lait. Jälkimmäisen lain tiettyjen pykälien kumoaminen tulisi kuitenkin voimaan vasta myöhemmin xx.xx.xxxx, jotta vakuutuksesta haettavien korvausten asianmukainen käsittely voitaisiin turvata myös siirtymäaikana.

Lailla ympäristövahinkorahastosta ei olisi taannehtivaa vaikutusta. Lain nojalla ei maksettaisi korvausta vahingosta tai ympäristön pilaantumisen torjunta- ja ennallistamiskustannuksista, jos vahinko tai ympäristön pilaantuminen on tapahtunut ennen lain voimaantuloa ja vaikka vahinko tai ympäristön pilaantuminen ilmenisi vasta lain voimaantulon jälkeen.

38 §. Öljysuojarahastoa koskevat siirtymäsäännökset. Ehdotetun lain voimaan tullessa öljysuojarahastolla olevat varat joko siirrettäisiin ympäristövahinkorahastoon tai palautettaisiin valtion talousarvioon. Öljysuojamaksun tuotolla kerätyt varat siirrettäisiin ympäristövahinkorahastoon. Sen sijaan valtion talousarviosta öljypilaantuneiden alueiden puhdistamiseen tai pelastustoimen alueiden öljyntorjuntavalmiuden ylläpitokustannuksiin myönnettyt ja käyttämättä olevat määrärahat palautuisivat talousarvioon. Jos kuitenkin öljysuojarahastolle olisi myönnetty määräraha käytettäväksi tiettyihin korvauksiin, joita koskevien hakemusten käsitteleminen olisi vielä kesken, siirrettäisiin myös tämä määräraha ympäristövahinkorahastoon.

Öljysuojarahastosta ei tulisi siirrettäväksi merkittäviä varoja ympäristövahinkorahastoon. Öljysuojamaksun kantaminen on keskeytetty 1.3.2020 alkaen, koska öljysuojarahaston varat ylittivät öljysuojarahastosta annetun lain 8 §:n mukaisen ylimmän pääomاران. Öljysuojarahaston varat on kuitenkin lähes kokonaan sidottu rahastolain 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuilla, pelastustoimen hankintoja koskevilla ennakkopäätöksillä tai valtion talousarviosta öljypilaantuneiden maa- ja pohjavesialueiden puhdistamiskustannuksiin myönnettyillä määrärahapäätöksillä. Öljysuojamaksun tuotosta on vuoden 2021 lopussa sitomattomia varoja noin 2,4 miljoonaa euroa. Summasta on katettava paitsi rahaston hallinnon noin 100 000 euron vuosittaiset kustannukset myös esimerkiksi öljyvahingoista ja niiden torjunnasta myönnettävät korvaukset. Öljysuojamaksuun liittyvien EU-oikeudellisten ongelmien vuoksi on tarkoitus, että jo ennen öljysuojarahastosta annetun lain kumoamista öljysuojamaksun kantamista koskevat säännökset kumotaan. Ison öljyvahingon korvaaminen öljysuojarahastosta olisi tästä syystä mahdollista vain valtion talousarviosta myönnettävän määrärahan turvin, jos vahinko tapahtuisi ennen ehdotettavan lain voimaantuloa. Öljypilaantuneiden kohteiden kunnostamiseen myönnettyistä yhteensä 51,7 miljoonan euron määrärahoista öljysuojarahastossa on vielä jäljellä vajaat kaksi miljoonaa euroa, jotka hyvin todennäköisesti tulevat käytetyiksi kokonaan ennen rahaston toiminnan päättymistä.

Öljysuojarahaston taloudellisen tilanteen vuoksi valtion talousarviosta on vuonna 2021 siirretty neljä miljoonaa euroa käytettäväksi pelastustoimen alueiden öljyntorjunnasta ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta (laki öljysuojarahastosta 17 § 1 mom. 2 kohta) aiheutuvien kustannusten korvaamiseen. Määrärahasiirrolla on katettu pelastuslaitosten lakisääteisiä tehtäviä valmiuden ylläpitämiseksi. Vastaava määrärahasiirto sisältyy vuoden 2022 talousarvioon. Vuoden 2023 alussa pelastustoimi siirtyy hyvinvointialueiden hoidettavaksi ja myös öljyvahinkojen torjuntavalmiuden hankinta- ja ylläpitokustannukset tulevat sisällyttämään hyvinvointialueiden pelastustoimen rahoitukseen. Määrärahasiirto valtion talousarviosta öljysuojarahastoon on kuitenkin tarpeellinen vielä vuonna 2023, jotta pelastustoimelle voidaan korvata öljyvahinkojen torjunnasta ja torjuntavalmiuden ylläpidosta vuonna 2022 aiheutuneet kustannukset. Pelastustoimen alueille öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitämisestä vuonna 2020 aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen vuoden 2021 talousarviossa myönnetty määräraha tuli käytetyksi lukuun ottamatta noin 50 000 euron osuutta. Tällä perusteella voidaan arvioida, että mahdolliset muut pelastuslaitosten öljyvahinkojen torjuntavalmiuden korvaamiseen myönnettävät määrarahat käytetään käytännössä kokonaan.

Pykälän 2 momentin mukaan öljysuojarahaston toiminnan päättyessä rahastossa kesken olevien asioiden käsittelyä jatketaan ympäristövahinkorahastossa. Siirrolla turvataan hakijoiden oikeus saada päätös asiaansa. Siirtyviä asioita ei todennäköisesti olisi paljon, koska pelastustoimelle ennakkopäätöksillä myönnettyt korvaukset ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta myönnettävät

korvukset olisi jo kaikki todennäköisesti ehditty ratkaista. Keskeneräiset asiat olisivat pääasiassa viranomaisten öljyvahinkojen torjuntakustannusten ja vahinkoa kärsineiden vahingonkorvauksia ja ennallistamiskustannuksia koskevia hakemuksia. Asian siirtäminen ympäristövahinkorahaston ratkaistavaksi ei kuitenkaan tarkoittaisi muutosta sovellettavaan lakiin, vaan hakemukset ratkaistaisiin edelleen öljysuojarahastosta annetun lain nojalla.

Kaikista ennen ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantuloa tapahtuneista öljyvahingoista ei välttämättä ehdittäisi hakea korvausta öljysuojarahastosta. Öljyvahingon syy- ja vastuukysymysten selvittäminen voisivat viivyttää hakemuksen tekemistä ja käytännön syistä myös loppuvuodesta tapahtuvista vahingoista tuskin ehdittäisiin tehdä hakemusta ajoissa. Näistä tilanteista säädettäisiin pykälän 3 momentissa. Hakemus öljyvahingon ja sen torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaamisesta olisi tehtävä kahden vuoden kuluessa ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantulosta. Hakemus olisi tehtävä määräaikana, vaikka öljyvahingon vastuukysymysten käsittely oikeudessa olisi vielä kesken taikka kustannusten periminen vastuulliselta olisi ulosottomenettelyssä. Korvauksista kuitenkin päätettäisiin vasta sen jälkeen, kun sekä oikeus korvaukseen että sen määrä olisi saatu selvitettyksi. Öljyvahingon korvaamisesta päätettäisiin öljysuojarahastosta annetun lain säännösten nojalla. Ehdotettu kahden vuoden määräaika olisi siirtymäaikana kohtuullinen ottaen huomioon, että öljysuojarahastosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan korvausta öljysuojarahastosta on haettava korvattavaksi tarkoitettua tapahtumaa seuraavan kalenterivuoden loppuun mennessä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ympäristövahinkorahastosta annetun lain tultua voimaan, kaikki hakemukset öljyvahinkojen ja niiden torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaamisesta olisi tehtävä ympäristövahinkorahastolle. Säännöksellä olisi tarkoitus välttää epäselvyys sen suhteen, mihin ennen lain voimaantuloa tapahtuneita öljyvahinkoja koskevat hakemukset olisi toimitettava öljysuojarahaston toiminnan päätyttyä.

Momentissa 5 olisi tarkentava säännös siitä, että muussa lainsäädännössä olevalla viittauksella öljysuojarahastosta annettuun lakiin tarkoitettaisiin tämän lain voimaan tultua tätä lakia.

39 §. *Ympäristövahinkovakuutusta koskevat siirtymäsäännökset.* Ympäristövahinkovakuutuslain 5 §:n mukaan korvauksen myöntämisen edellytys on, että korvausvaatimus on tehty vakuutuskauden aikana. Vakuutuskausi on kalenterivuosi. Vakuutuskauden päättymisen jälkeen ilmoitetusta vahingosta vastaa uusi vakuutuksenantaja tai Ympäristövakuutuskeskuksen jäseninä olevat vakuutusyhtiöt. Keskuksen jäsenyhtiöt vastaavat korvattavasta ympäristövahingosta esimerkiksi silloin, kun vakuutuksen ottaminen on laiminlyöty tai kun vakuuttamisvelvollisuus on lakannut. Korvausvaatimusten esittämiselle on lain 17 §:ssä säädetty erityinen vanhentumisaika. Kun vahinkoa kärsinyt on saanut tietää siitä, että hän ei saisi perityksi korvausta korvausvelvolliselta taikka siitä, että korvausvelvollista ei ole saatu selvitettyksi, on hänen kolmen vuoden kuluessa tiedon saamisesta ilmoitettava vahingosta kirjallisesti vakuutuksenantajalle tai Ympäristövakuutuskeskukselle. Erityisestä syystä korvausvaatimus voidaan ottaa tutkittavaksi myöhemminkin. Korvausvaatimus on kuitenkin aina esitettävä viimeistään 10 vuoden kuluessa vahingon ilmenemisestä.

Ympäristövakuutuskeskuksen ja vakuutusyhtiöiden kannalta olisi tarpeen asettaa vakuutusperusteisille vastuulle selkeä päättymisaika, jotta järjestelmän vakuutuskauden jälkeinen riski ja tulevat kulut pystyttäisiin arvioimaan. Vakuutukseen perustuvat vastuut päättyvät lähtökohtaisesti vakuutuskauden päättymiseen, minkä vuoksi ei ole katsottu asianmukaiseksi, että Ympäristövakuutuskeskus ja vakuutusyhtiöt joutuisivat odottamaan mahdollisesti jopa kymmenen vuotta ympäristövahinkorahastoa koskevan lainsäädännön voimaantulosta, ennen kuin ne tie-

täisivät varmasti kaikki vastuullaan olevat vahingot. Ottaen huomioon ympäristövahinkovakuutuksen nojalla tehdyt harvat korvaushakemukset, ei ole todennäköistä, että uusia vahinkoja ilmenisi enää kolmen vuoden kuluttua ehdotettavan rahastojärjestelmän voimaantulosta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että ennen ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantuloa aiheutuneeseen, vakuutusjärjestelmästä korvattavaan eli ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa tarkoitetun ympäristövahingon ja sen torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaamiseen sovellettaisiin ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain säännöksiä. Korvausvaatimus olisi tehtävä Ympäristövakuutuskeskukselle tai ympäristövahinkovakuutuksen myöntäneelle vakuutuksenantajalle kolmen vuoden kuluessa ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantulosta.

Laki ympäristövahinkovakuutuksesta kattaa ympäristövahingot, jotka aiheutuvat 1 päivä tammikuuta 1999 jälkeen harjoitetusta toiminnasta. Ainakin teoriassa voisi siis olla olemassa ympäristövahinkoja, jotka olisivat korvattavia ympäristövahinkovakuutuksesta annetun lain perusteella, mutta jotka eivät ilmenisi ennen 1 momentissa säädetyn kolmen vuoden määräajan päättymistä. Määräajan päätyttyä korvausta ei enää voitaisi hakea Ympäristövakuutuskeskukselta tai ympäristövahinkovakuutuksen myöntäneeltä vakuutuksenantajalta eikä kysymyksessä olisi myöskään ympäristövahinkorahastosta korvattava vahinko. Näiden tilanteiden varalta säädettäisiin pykälän 2 momentissa, että vahingosta voitaisiin ilmoittaa ympäristöministeriölle. Ilmoituksen tekeminen ei tarkoittaisi sitä, että ympäristövahingosta olisi enää mahdollista saada korvausta. Vahingosta tiedon saatuaan viranomaisilla olisi kuitenkin mahdollisuus arvioida tilanteen vakavuutta ja tarvittavia toimia. Ilmoitus olisi tehtävä viimeistään kymmenen vuoden kuluessa ympäristövahinkorahastosta annetun lain voimaantulosta.

40 §. *Eräitä energiantuotantolaitoksia koskeva siirtymäsäännös.* Siirtymäsäännöksessä säädettäisiin sellaisen jo toiminnassa olevan energiantuotantolaitoksen ympäristövahinkomaksusta, joka on ympäristönsuojelulain mukaan rekisteröinti- tai lupavelvollinen vasta 1.1.2029 alkaen. Laitos olisi samasta ajankohdasta velvollinen maksamaan myös ympäristövahinkomaksua.

Ympäristönsuojelulain 27 §:n 1 momentin mukaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan toimintaan, josta säädetään liitteen 1 taulukossa 1 ja taulukossa 2, on oltava lupa. Lain 116 §:ssä säädetään toiminnan rekisteröinnistä ympäristönsuojelun tietojärjestelmään, rekisteröitävät toiminnot on lueteltu lain liitteessä 2. Vuoden 2018 alussa voimaan tulleella ympäristönsuojelulain muutoksella (1064/2017) pantiin kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2193 tiettyjen keskisuurista polttolaitoksista ilmaan joutuvien epäpuhtauspäästöjen rajoittamisesta. Muutoksella muun muassa tarkennettiin keskisuuren energiantuotantolaitoksen määritelmää (liite 1, taulukko 2) ja laajennettiin rekisteröintivelvollisuus aikaisempaa pienempiin, eli polttoaineteholtaan vähintään 1 megawatin energiantuotantolaitoksiin (liite 2). Muutoslain voimaantulosäännöksen mukaan yhdestä tai useammasta olemassa olevasta energiantuotantoyksiköstä muodostuva energiantuotantolaitos, jonka polttoaineteho on vähintään 1 megawatti mutta alle 5 megawattia ja joka on muutoslain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan voinut harjoittaa toimintaansa ilman ympäristölupaa tai rekisteröintiä, on rekisteröitävä tai sen on saatava ympäristölupa viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2029, jos se haluaa jatkaa toimintaansa mainitun päivän jälkeen. [Täydentyy Ahvenanmaan osalta]